

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

ΔΠΜΣ: Νέα Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία και Ανάπτυξη

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Η πολιτική επιχειρηματικότητας της ΕΕ στο
πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» : οι
Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα

Φοιτητής: Μάρκος Κωνστ. Φάρδας

Επιβλέπων: Δημήτρης Καλλιώρας, Επίκουρος Καθηγητής του ΤΜΧΠΠΑ

Βόλος, Σεπτέμβριος 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ:

Η έννοια της επιχειρηματικότητας γίνεται αντιληπτή, ως ο παραγωγικός συντελεστής που έχει σοβαρό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη. Την τελευταία δεκαετία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην επιχειρηματικότητα, καθώς θεωρεί πως η επένδυση σε αυτήν, θα οδηγήσει στην έξοδο από την οικονομική κρίση και θα επαναφέρει την οικονομική ανάπτυξη στην ευρωζώνη. Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» αποσκοπεί στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και στην ανάδειξη της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τον πυλώνα της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η στήριξη τους κρίνεται αναγκαία για την επανάκαμψη από την οικονομική ύφεση. Στην Ελλάδα η πλειονότητα των επιχειρήσεων ανήκουν στην κατηγορία των μικρομεσαίων, ως εκ τούτου η Ένωση προσπαθεί μέσω προγραμμάτων χρηματοδότησης να αναζωογονήσει την επιχειρηματικότητα και κυρίως την καινοτόμα επιχειρηματικότητα. Το σχέδιο δράσης της Επιτροπής περιλαμβάνει την αλλαγή της δημόσιας αντίληψης των επιχειρηματιών, την διευκόλυνση πρόσβασης σε χρηματοδότηση και την καλύτερη εκπαίδευση σε θέματα επιχειρηματικότητας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Επιχειρηματικότητα, Ευρωπαϊκή Ένωση, Στρατηγική «Ευρώπη 2020», Έξυπνη Ανάπτυξη
Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, ΕΠΑνΕΚ

ABSTRACT:

The concept of entrepreneurship is perceived as a productive factor, which has a significant impact on economic growth. In the last decade, the European Commission places particular emphasis on entrepreneurship and considers that investment in it, will lead to the exit from the crisis and restore economic growth in the Eurozone. The "Europe 2020" strategy aims to promote entrepreneurship and the emergence of smart, sustainable and inclusive growth. SMEs are the pillar of the EU economy and supporting them is necessary for the rebound from the economic downturn. In Greece the majority of companies belong to the category of small, therefore the Union is trying through funding programs to resurrect the entrepreneurship particularly innovative entrepreneurship. The Commission's action plan includes changing public perception of entrepreneurs, facilitating access to finance and better entrepreneurship education.

KEY WORDS:

Entrepreneurship, European Union, strategy "Europe 2020" Smart Growth, SMEs

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1.Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	5
1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	5
1.2. ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	7
1.3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	8
1.4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	10
2.ΣΤΑΔΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ.....	14
3.ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»	17
3.1.ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΞΥΠΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	18
3.2.ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥΣ	20
3.3.ΣΤΟΧΟΙ.....	21
3.4.ΕΜΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ.....	22
4.ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 2020	24
4.1.ΠΥΛΩΝΕΣ.....	24
4.2.ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ.....	26
4.3.ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ.....	29
5.ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΜμΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	32
5.1. ΕΣΠΑ 2014-2020	32
5.2. ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΜμΕ	36
6.ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	39
7.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	42
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	47
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	47

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο σημερινό διεθνοποιημένο περιβάλλον, η επιχειρηματικότητα διαδραματίζει μείζονα ρόλο στη λειτουργία και οργάνωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Μεγάλο μέρος της οικονομίας κάθε χώρας, στηρίζεται στις επιχειρήσεις, ανεξαρτήτου μεγέθους, ως εκ τούτου, τα κράτη στοχεύουν στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και δη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας. Μετά από την πρόσφατη οικονομική κρίση του 2008, η ΕΕ έχει θέσει ως βασική της στρατηγική την επένδυση στην επιχειρηματικότητα, ώστε τα κράτη μέλη να ανακάμψουν οικονομικά και να επέλθει ανάπτυξη στην ευρωζώνη. Καθοριστικό ρόλο στην επιχειρηματικότητα παίζει η καινοτομία, δηλαδή η παραγωγή ενός νέου προϊόντος ή υπηρεσίας με την εύρεση νέων μεθόδων, αξιοποιώντας τους υφιστάμενους πόρους. Ιδιαίτερα στον κλάδο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, όσες επιχειρήσεις δρούν καινοτομικά καταφέρνουν να ανταπεξέλθουν στον ανταγωνισμό και καταφέρνουν να αναπτυχθούν. Η αξιοποίηση του παράγοντα της επιχειρηματικότητας, δημιουργεί τις προϋποθέσεις ανάπτυξης των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη και την ευημερία των οικονομιών των χωρών.

Την τελευταία δεκαετία, η ΕΕ δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στον ρόλο της επιχειρηματικότητας στην οικονομική ανάπτυξη της ένωσης και την ανάκαμψη από την χρηματοπιστωτική κρίση που έπληξε τα κράτη μέλη. Η στρατηγική «Ευρώπη 2020», είναι η στρατηγική της ΕΕ για την δεκαετία 2010-20 και στοχεύει στην επίτευξη της έξυπνης ανάπτυξης, μέσω της ανάδειξης της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας. Προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει η παροχή χρηματοδότησης και η διευκόλυνση της λειτουργίας των επιχειρήσεων, αλλά και η δημιουργία κινήτρων για την ενασχόληση των νέων με την επιχειρηματικότητα. Όσον αφορά την Ελλάδα, η πλειονότητα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη χώρα είναι ΜμΕ. Επομένως, για την ανάκαμψη της οικονομίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεννόηση με την κυβέρνηση, αποσκοπούν στην επένδυση στην επιχειρηματικότητα και κυρίως στην οικονομική ενίσχυση και στήριξη των ΜμΕ, οι οποίες θα συμβάλλουν με τη σειρά τους στην τόνωση της απασχόλησης, την αύξηση της παραγωγικότητας, τη μείωση της φτώχειας και την ανάδειξη της έξυπνης ανάπτυξης και εξειδίκευσης.

Η συγγραφή αυτής της εργασίας αποσκοπεί στην ανάδειξη του ρόλου της επιχειρηματικότητας στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην έννοια της επιχειρηματικότητας και το ρόλο της στην οικονομική ανάπτυξη. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα στάδια οικονομικής

ολοκλήρωσης της ΕΕ, ενώ στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η στρατηγική «Ευρώπη 2020» που στοχεύει στην έξυπνη ανάπτυξη. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται το σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εφαρμογή της στρατηγικής, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» της ΕΕ που στοχεύει στην ανάπτυξη των ΜμΕ στη Ελλάδα. Έπειτα, παρουσιάζονται κάποιες δράσεις που βοηθούν την επιχειρηματικότητα και παροτρύνουν τους νέους να ασχοληθούν με αυτή. Τέλος, παρουσιάζονται τα ερευνητικά ερωτήματα που έγιναν σε φορείς στο Βόλο σχετικούς με την επιχειρηματικότητα, σχετικά με την στρατηγική «Ευρώπη 2020», τον ρόλο και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Η έρευνα που εκπονήθηκε είναι ενδεικτική και τα αποτελέσματά της προσφέρουν μια εικόνα των απόψεων του επιχειρηματικού κόσμου με απώτερο σκοπό τη χάραξη δράσεων ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας.

1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το εξελισσόμενο πεδίο έρευνας της επιχειρηματικότητας γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από μεγάλες οικονομικές αλλαγές. Ήταν μια περίοδος, όπου οι νέες τεχνολογίες κερδίζουν έδαφος, επέρχονται αλλαγές στη βιομηχανική δομή και διερευνάται η αποτελεσματικότητα των μεγαλύτερων επιχειρήσεων και η στάση τους προς την επιχειρηματικότητα (Landström κ.α., 2012). Η επιχειρηματικότητα αποτελεί έναν από τους παραγωγικούς συντελεστές της οικονομίας. Οι παραγωγικοί συντελεστές είναι οι φυσικοί και ανθρώπινοι πόροι που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία, για την παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών. Οι παραγωγικοί συντελεστές είναι η εργασία, η γη, το κεφάλαιο και η επιχειρηματικότητα (Uslu κ.α., 2015). Ένα μέρος της σχετικής βιβλιογραφίας (βλ. Landström κ.α., 2012), δεν περιλαμβάνει την επιχειρηματικότητα στους παραγωγικούς συντελεστές, καθώς θεωρείται ότι, η επιχειρηματικότητα αποτελεί ουσιαστικά κομμάτι του συντελεστή εργασία. Παρόλα αυτά, η επιχειρηματικότητα είναι άκρως σημαντική, διότι αποτελεί την ικανότητα του επιχειρηματία να συγκεντρώσει τους άλλους τρεις συντελεστές και με τον κατάλληλο συνδυασμό να παράγει αγαθά χρήσιμα για τον άνθρωπο (Uslu κ.α., 2015).

Πολλοί μελετητές έχουν προσδώσει διάφορους ορισμούς στην έννοια της επιχειρηματικότητας κατά καιρούς. Αρχικά, ο Richard Cantellion (1755) (βλ. Stefanescu και On, 2012) μελέτησε την επιχειρηματικότητα ως αυτό-απασχόληση που εμπεριέχει τον

κίνδυνο για την οργάνωση των συντελεστών παραγωγής για να παραδώσει ένα προϊόν ή μια υπηρεσία που απαιτούνται από την αγορά. Στη συνέχεια, ο Alfred Marshall (1890) (βλ. Stefanescu και On, 2012) καθόρισε την επιχειρηματικότητα ως σημαντικό συντελεστή της παραγωγής μαζί με τη γη, το κεφάλαιο και την εργασία και τόνισε ότι, το ρίσκο ενέχει η διάσταση της επιχειρηματικότητας. Ο Shumpeter (1934) (βλ. Stefanescu και On, 2012) έδωσε μία νέα προσέγγιση στην επιχειρηματικότητα, θεωρώντας ως κύριο χαρακτηριστικό της, την καινοτομία, καθώς ο επιχειρηματίας θα πρέπει να έχει την ικανότητα να αξιοποιήσει τους υφιστάμενους πόρους για να παράγει κάτι νέο.

Από την άλλη μεριά, οι διεθνείς οργανισμοί δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στον αντίκτυπο της επιχειρηματικότητας στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, συνεπώς, ο ορισμός της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003) είναι ο εξής: «η επιχειρηματικότητα είναι νοοτροπία και τρόπος δημιουργίας και ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας μέσω του συνδυασμού της ανάληψης κινδύνων, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας στο πλαίσιο ενός νέου ή υφιστάμενου οργανισμού». Ο ορισμός που υιοθετεί η παρούσα εργασία είναι αυτός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς η επιχειρηματικότητα θα μελετηθεί μαζί με την αειφόρο ανάπτυξη, την παγκοσμιοποίηση και την οικονομική ανάπτυξη. Η επιχειρηματικότητα συχνά συγχέεται με τις έννοιες της δημιουργικότητας και της καινοτομίας. Παρόλα αυτά υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ τους. Πιο συγκεκριμένα, η δημιουργικότητα συνιστά την αξιοποίηση με διαφορετικό τρόπο της υπάρχουσας γνώσης και την ικανότητα παραγωγής ενός νέου έργου με βάση τη φαντασία. Στην ουσία, η δημιουργικότητα είναι ένα προσόν, το οποίο καλό θα ήταν να διαθέτει ένας επιχειρηματίας για να είναι επιτυχημένος. Το ταλέντο της δημιουργικότητας μπορεί να εξασκηθεί, μεσά από την επαφή του επιχειρηματία με την γνώση και από την αντιμετώπιση και επίλυση προβλημάτων. Ενώ, η ανάπτυξη της δημιουργικότητας στον τομέα των επιχειρήσεων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία νέων προϊόντων, τη βελτίωση των υπαρχόντων προϊόντων, τη βελτίωση της παραγωγικότητας κ.λπ. (Γκαγκάτσιος, 2008).

Από την άλλη πλευρά, η καινοτομία αποτελεί τη δημιουργική σκέψη που αναπτύσσεται με μεθοδικό τρόπο. Επομένως, οι δημιουργικές ιδέες αποτελούν το σημείο εκκίνησης, για τη σύλληψη και τη δημιουργία μιας καινοτομίας. Η επιτυχία πολλών επιχειρήσεων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις καινοτομίες που εφαρμόζουν, καθώς η ανταγωνιστικότητα τους εξαρτάται κυρίως από τις καινοτομίες που αφορούν νέα προϊόντα και τρόπους παραγωγής ή βελτιώσεις όσων υπάρχουν. Επομένως, η διαφορά μεταξύ των τριών εννοιών είναι, ότι η επιχειρηματικότητα ως παραγωγικός συντελεστής ταυτίζεται με την διαχείριση και την κατανομή των πόρων για την μεγιστοποίηση του κέρδους της

επιχείρησης, ενώ η δημιουργικότητα αποτελεί προσόν το οποίο καλείται να διαθέτει ο επιχειρηματίας και η καινοτομία πηγάζει από τις δημιουργικές ιδέες και προωθείται από την τεχνολογική ανάπτυξη (Γκαγκάτσιος, 2008).

1.2. ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η επιχειρηματικότητα μπορεί να διακριθεί σε δημόσια ή ιδιωτική, ανάλογα με το σκοπό της και τον τρόπο που στοχεύει να αντλήσει αξία από την αγορά (Γκαγκάτσιος, 2008). Η βασική διαφορά ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, είναι ότι ο δημόσιος τομέας έχει ως σκοπό την παραγωγή δημόσιων αγαθών που ικανοποιούν κοινωνικές ή συλλογικές ανάγκες, χωρίς να αποσκοπεί στη δημιουργία κέρδους. Ένω, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν ως βασικό στόχο την πραγματοποίηση του υψηλότερου δυνατού κέρδους, ώστε να επιβιώσουν (Δαλαμάγκας, 2010). Ακόμη, ο σχεδιασμός της παραγωγής για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις επηρεάζεται από το μηχανισμό των τιμών, έτσι η προσφορά και η ζήτηση έχουν αντίκτυπο στις ιδιωτικές επιχειρηματικές δραστηριότητες (Δαλαμάγκας, 2010).

Από την μία πλευρά, στόχος της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας είναι η ανακάλυψη και εκμετάλλευση των κενών στην αγορά, για την πραγματοποίηση προσωπικού κέρδους, το οποίο είναι απαραίτητο για τη βιωσιμότητα οποιασδήποτε επιχείρησης. Από την άλλη, οι στόχοι των δημόσιων επιχειρήσεων είναι οι εξής: η βελτίωση της κατανομής των παραγωγικών πόρων, η βελτίωση της διανομής του εισοδήματος, η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, η σταθεροποίηση της οικονομίας, η ανάληψη δραστηριοτήτων σε τομείς που δεν προσελκύουν την ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία, η συγκέντρωση εσόδων και η ανάληψη δραστηριοτήτων σε κλάδους που λειτουργούν υπό συνθήκες φθίνοντος κόστους (Δαλαμάγκας, 2010). Δημόσιες επιχειρήσεις είναι η ΔΕΗ, ο ΟΤΕ, τα ΕΛΤΑ, ο ΟΣΕ, οι Οργανισμοί Ύδρευσης κ.λπ. (Δαλαμάγκας, 2010).

Μεγάλη σημασία για την επιτυχημένη υλοποίηση μιας επιχειρηματικής ιδέας έχει η νομική μορφή που θα λάβει η νεοϊδρυθείσα επιχείρηση. Οι κυριότερες νομικές μορφές επιχειρήσεων είναι η ατομική επιχείρηση, η ομόρρυθμη επιχείρηση στην οποία πρέπει να συμπράξουν δύο τουλάχιστον μέρη επιδιώκοντας έναν κοινό σκοπό (Γκαγκάτσιος, 2008). Άλλη μορφή είναι η Ετερόρρυθμη εταιρεία, στην οποία χωρίζονται οι εταίροι της εταιρίας σε δύο κατηγορίες, τους ομόρρυθμους και τους ετερόρρυθμους. Η ευθύνη των ομορρύθμων εταιριών απέναντι στους πιστωτές της εταιρίας είναι αλληλέγγυα και απεριόριστη, ενώ των ετερόρρυθμων περιορισμένη (Καραγιώργος, χχ). Στην περίπτωση της Εταιρείας Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ), το κεφάλαιο διαιρείται σε «μερίδες συμμετοχής» καθεμία εκ

των οποίων αποτελείται από εταιρικά μερίδια. Η Ανώνυμη Εταιρεία (ΑΕ) είναι ένα νομικό πρόσωπο που έχει ως επί το πλείστον κερδοσκοπικό χαρακτήρα με κυριότερο πλεονέκτημα, ότι οι μέτοχοι ευθύνονται μόνο μέχρι το ύψος της συμμετοχής τους. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και οι λεγόμενες κοινωνικές επιχειρήσεις που δεν αποσκοπούν στο κέρδος, αλλά έχουν ως στόχο την προώθηση δράσεων συλλογικότητας και την προστασία των συλλογικών αγαθών μέσω οικονομικών πρωτοβουλιών τοπικού, περιφερειακού ή ευρύτερου χαρακτήρα. Μια μορφή τέτοιας εταιρίας είναι η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.), η οποία ουσιαστικά, είναι ένας αστικός συνεταιρισμός κοινωνικού σκοπού με περιορισμένη ευθύνη των μελών του και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Οι Κοιν.Σ.Επ. δραστηριοποιούνται στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς όπως πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων (ΕΥ για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία, 2013).

1.3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Τις τελευταίες δεκαετίες, η επιχειρηματικότητα έχει γίνει μία από τις κορυφαίες έννοιες στον τομέα των επιχειρήσεων, η σημασία της έχει αυξηθεί ακόμη περισσότερο από το 2009 και μετά λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (Tiago κ.α., 2015). Οι περισσότεροι ερευνητές συσχετίζουν την επιχειρηματικότητα με την ικανότητα για καινοτομία και την δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών (Tiago κ.α., 2015). Η δημιουργία μιας νέας επιχείρησης είναι μια πολύπλοκη διαδικασία και εγκυμονεί πολλούς κινδύνους και πολλοί μελετητές διερευνούν, ποιοί παράγοντες συμβάλλουν στην προδιάθεση ενός ατόμου να πάρει το ρίσκο και να ξεκινήσει μια επιχείρηση. Η επιχειρηματικότητα είναι ο τρόπος σκέψης που δίνει έμφαση στις ευκαιρίες σε σχέση με τις απειλές. Επομένως, πολλοί επιχειρηματίες πιστεύουν ότι, η επιχειρηματικότητα είναι η διέξοδος από την οικονομική κρίση και προσπαθούν να κατανοήσουν τους παράγοντες, οι οποίοι αυξάνουν το επιχειρηματικό πνεύμα και συμπεριφορά (Tiago κ.α., 2015).

Σύμφωνα με την έρευνα των M.-S. Castaño κ.α. (2015), υπάρχουν πολλοί παράγοντες που παροτρύνουν την επιχειρηματική δράση. Αυτοί οι παράγοντες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε κοινωνικούς, πολιτιστικούς και οικονομικούς (Castaño κ.α., 2015). Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικοί παράγοντες περιλαμβάνουν τις κοινωνικές αξίες, τον βαθμό οικονομικής ελευθερίας και τους θεσμούς. Μείζονα ρόλο παίζουν η δημιουργία και η βελτίωση των κατάλληλων θεσμών, ώστε να προαγάγουν την επιχειρηματικότητα. Οι θεσμοί

που ενθαρρύνουν την επιχειρηματικότητα είναι το πολιτικό περιβάλλον (δημοκρατία), το οικονομικό περιβάλλον και το επιχειρηματικό περιβάλλον, για παράδειγμα το κοινωνικό κεφάλαιο και το κράτος δικαίου (Castaño κ.α., 2015). Επιπροσθέτως, ο έλεγχος της διαφθοράς, η εικόνα των επιχειρηματιών και τα διαθέσιμα κεφάλαια για επένδυση στην εκπαίδευση αποτελούν θεσμικά χαρακτηριστικά που δίνουν κίνητρα στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας (Walter και Block, 2015).

Αρκετές μελέτες δείχνουν, ότι οι κατάλληλοι θεσμοί, το υψηλό επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης και η τεχνολογική εξέλιξη σχετίζονται θετικά με την επιχειρηματικότητα (Thai και Turkina, 2014). Ο παράγοντας κουλτούρα περιλαμβάνει, τόσο το μορφωτικό επίπεδο, όσο και το βαθμό της διαφθοράς σε μια χώρα. Επιπροσθέτως, κοινωνίες με λιγότερη διαφθορά, και καλύτερη κατάρτιση και εκπαίδευση έχουν υψηλότερα επίπεδα επιχειρηματικής δραστηριότητας (Castaño κ.α., 2015). Σύμφωνα με τους Teresa Tiago κ.α. (2014), σημαντικό ρόλο για την ανάδειξη της επιχειρηματικής συμπεριφοράς παίζει η εκπαίδευση, καθώς διαμορφώνει το πνευματικό υπόβαθρο των νέων. Για την ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, πολλές χώρες δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα (Walter και Block, 2015).

Τέλος, οι οικονομικοί παράγοντες αναφέρονται στην οικονομική πολιτική, την οικονομική απόδοση, την καινοτομία, και τη διαφάνεια. Σημαντικός συντελεστής στην υποστήριξη της επιχειρηματικότητας είναι η κυβερνητική βοήθεια, η οποία έγκειται στη διόρθωση των αδυναμιών της αγοράς. Η κυβέρνηση έχει διάφορους τρόπους για την τόνωση της επιχειρηματικότητας μέσω μέτρων των δημόσιων δαπανών. Τα μέτρα αυτά είναι η παροχή κεφαλαίων, τα φορολογικά κίνητρα, τα κυβερνητικά προγράμματα προμηθειών, οι δημόσιες συμβάσεις, η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, οι επενδύσεις στην εκπαίδευση και στην έρευνα και ανάπτυξη και η ειδική στήριξη για τους επιχειρηματίες από κυβερνητικούς οργανισμούς (Castaño κ.α., 2015).

Εκτός από τους κατάλληλους παράγοντες που παρέχουν κίνητρα για την ανάδειξη του επιχειρηματικού πνεύματος, σπουδαίο ρόλο παίζει το προφίλ του επιχειρηματία. Η έννοια του επιχειρηματία είναι αρκετά ασαφής, καθώς έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί κατά καιρούς από διάφορους ερευνητές στη σχετική επιστημονική βιβλιογραφία. Ο όρος του επιχειρηματία γίνεται συνήθως αντιληπτός, από την κυριότητα, την εξουσία, το ηγετικό πνεύμα στη λήψη αποφάσεων και τέλος, από το μέγεθος της επιχείρησης και το βαθμό της ενεργού συμμετοχής του στη διαχείριση της εταιρείας (Brandstätter, 1997). Επιπλέον, ο επιχειρηματίας θεωρείται, ως το άτομο που είναι συνεχώς σε επιφυλακή για να διαγνώσει τις ατέλειες της αγοράς, ώστε να τις εκμεταλλευτεί, μέσα από τον αποτελεσματικό συντονισμό των πόρων που διαθέτει.

Όλο αυτό περιλαμβάνει κίνδυνο και αβεβαιότητα, επομένως, η επιχειρηματική ικανότητα ενός ατόμου πηγάζει από την ανάληψη αυτών των κινδύνων (Landström κ.α., 2012). Έχουν αποδοθεί αρκετοί ορισμοί στην έννοια του επιχειρηματία, ανάλογα με τις λειτουργίες που εκτελούν στην οικονομία. Πιο συγκεκριμένα οι τέσσερις επικρατέστεροι ορισμοί είναι, ότι οι επιχειρηματίες θεωρούνται ως, οι κύριοι παράγοντες της παραγωγής στην οικονομία και δρουν εκμεταλλευόμενοι τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται, αυτός ο ορισμός περιλαμβάνει τα διευθυντικά στελέχη των εταιριών (Thai και Turkina, 2014). Ο δεύτερος ορισμός, θεωρεί τους επιχειρηματίες ως μεταπωλητές που εξισορροπούν τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης στην οικονομία, αντιδρώντας στις οικονομικές ευκαιρίες αναλαμβάνοντας ρίσκα για τις επενδύσεις τους. Ο τρίτος ορισμός θεωρεί τους επιχειρηματίες ως καινοτόμους που αναζητούν συνεχώς νέες ευκαιρίες. Τέλος, ο τέταρτος ορισμός, θέτει ως κρίσιμους παράγοντες, τόσο τις επικερδείς ευκαιρίες, όσο και την ικανότητα των επιχειρηματιών στη λήψη αποφάσεων (Thai και Turkina, 2014).

Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για την ανάπτυξη του προφίλ που αντιπροσωπεύει έναν επιχειρηματία και το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ένα σύνολο πέντε χαρακτηριστικών, τα οποία είναι η ανάγκη για αυτοπραγμάτωση, ο έλεγχος, η ροπή και ικανότητα για την ανάληψη κινδύνων, η ικανότητα να καινοτομούν και το υψηλό επίπεδο της αυτοπεποίθησης και αυτονομίας (Vecchio, 2003). Η παρουσία αυτών των χαρακτηριστικών επηρεάζει την πρόθεση ενός ατόμου να δημιουργήσει μια επιχείρηση (Tiago κ.α., 2015).

1.4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Τα τελευταία χρόνια, έχουν γίνει πολλές μελέτες σχετικά με την επίδραση της επιχειρηματικότητας στην οικονομική ανάπτυξη. Η σχετική βιβλιογραφία που μελετάει αυτή την επίδραση επικεντρώνεται κυρίως στον υπολογισμό των οικονομικών επιδόσεων, τόσο για την ανάπτυξη της επιχείρησης, όσο και για την επιβίωση της (Carree και Thurik, 2002). Ο κρίσιμος παράγοντας της επιχειρηματικότητας είναι η καινοτομία, η οποία είναι έκφραση των δεξιοτήτων του επιχειρηματία (Dejardin, 2000). Αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης μιας επιχείρησης, αποτελεί και η οικονομική ανάπτυξη της περιοχής στην οποία εδρεύει. Σύμφωνα με τη θεωρία του Schumpeter (βλ. Dejardin, 2000), “με την εισαγωγή νέων ιδεών, διαδικασιών, προϊόντων και υπηρεσιών, οι επιχειρηματίες επηρεάζουν και ανανεώνουν τις οικονομικές δραστηριότητες όχι μόνο των επιχειρήσεων και των βιομηχανιών, αλλά και της περιοχής στην οποία βρίσκονται”. Επομένως, όταν αυτές οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες

συγκεντρώνονται και αξιολογούνται, υπό το πλαίσιο των οικονομικών επιπτώσεων σε τοπικό επίπεδο, φαίνεται να οδηγούν προς την οικονομική ανάπτυξη (Dejardin, 2000). Η οικονομική ανάπτυξη συνδέεται στενά με την ανάπτυξη της βιομηχανίας και κυρίως την αποτελεσματική διαχείριση των πόρων. Παρόλα αυτά, καθοριστικοί παράγοντες για την βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων μιας επιχείρησης, είναι η τεχνολογική αλλαγή, η παγκοσμιοποίηση, η απορρύθμιση, οι αλλαγές στην προσφορά εργασίας, η ποικιλία της ζήτησης και τα υψηλά επίπεδα αβεβαιότητας που ωθούν την βιομηχανική δομή προς λιγότερη συγκέντρωση και αποκέντρωση (Carree και Thurik, 2002).

Ειδικότερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ), οι αλλαγές που επήλθαν μετά τη δεκαετία του '70, όπως η παγκοσμιοποίηση, η αύξηση της αβεβαιότητας και η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, οδήγησαν στη δημιουργία όλο και περισσότερων μικρών επιχειρήσεων (Carree και Thurik, 2002). Πιο συγκεκριμένα, οι θεμελιώδεις αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία, αφορούν την εντατικοποίηση του ανταγωνισμού και την τεχνολογική πρόοδο, με την οποία επήλθε η ευέλικτη εξειδίκευση και μειώθηκε η μαζική παραγωγή (Wennekers και Thurik, 1999). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την άνθηση των ΜμΕ, οι οποίες άρχισαν να έχουν πλέον κεντρικό ρόλο στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πλέον, αποτελούν την κινητήρια δύναμη ανάπτυξης και καινοτομίας σε όλες τις οικονομίες (European Commission, 2005).

Οι παράγοντες που χαρακτηρίζουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι δύο, ο αριθμός των απασχολούμενων ατόμων και ο συνολικός ισολογισμός της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, η κατηγορία των πολύ μικρών, των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα €50.000.000, ή / και ετήσιο συνολικό ισολογισμό που δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ (European Commission, 2005). Βασικός στόχος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την επιβίωσή τους είναι η καινοτομία και η τεχνολογική ανάπτυξη (Carree και Thurik, 2002). Η κύρια διαφορά μεταξύ μιας μικρής επιχείρησης με μια μεγάλη έγκειται στο τρόπο διαχείρισης και στο ρόλο του ιδιοκτήτη. Σε μια μικρή επιχείρηση συνήθως υπάρχει ένα άτομο ή μια μικρή ομάδα ατόμων, η οποία έχει τον έλεγχο και η οποία διαμορφώνει την εταιρία και τους στόχους της, ο ρόλος ενός τέτοιου προσώπου συχνά περιγράφεται με τον όρο επιχειρηματίας (Wennekers και Thurik, 1999).

Πιο αναλυτικά, ο όρος μικρομεσαίες επιχειρήσεις περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες επιχειρήσεων τις πολύ μικρές, τις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις. Τα κριτήρια που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να την διαφοροποίηση τους είναι ο αριθμός των εργαζομένων, ο κύκλος εργασιών και ο συνολικός ισολογισμός. Στις πολύ μικρές

επιχειρήσεις υπάρχουν λιγότεροι από 10 εργαζόμενοι, με κύκλο εργασιών ή ισολογισμό κάτω των δύο εκατομμυρίων ευρώ. Μια μικρή επιχείρηση έχει λιγότερους από 50 εργαζόμενους με ετήσιο κύκλο εργασιών ή ισολογισμό κάτω των δέκα εκατομμυρίων ευρώ. Ενώ, μια μεσαία επιχείρηση απασχολεί κάτω από 250 εργαζόμενους και έχει ετήσιο κύκλο εργασιών κάτω των πενήντα εκατομμυρίων ευρώ ή ισολογισμό κάτω των 43 εκατομμυρίων ευρώ. Αυτά τα κριτήρια, διευκολύνουν την Επιτροπή να προσδιορίσει με ακρίβεια τις επιχειρήσεις που ανήκουν στις ΜμΕ, έτσι καθορίζεται πιο εύκολα η επιλεξιμότητα αυτών των επιχειρήσεων για ευρωπαϊκά και εθνικά χρηματοδοτικά προγράμματα και προγράμματα στήριξης. Οι ορισμοί για τις ΜμΕ τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου του 2005, με στόχο να προστατευθούν οι μικρότερες επιχειρήσεις και να επωφεληθούν από τα προγράμματα στήριξης, όπως η χρηματοδότηση για την έρευνα, την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα και στήριξη στις ΜμΕ, κατανοώντας ότι αυτές αποτελούν έναν από τους βασικότερους πυλώνες τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής όσο και Εθνικής οικονομίας (European Commission, 2005). Αυτό αντικατοπτρίζεται στο πλήθος, τόσο των ευρωπαϊκών, όσο και των εθνικών πρωτοβουλιών που έχουν αναληφθεί για την ενίσχυση των ΜμΕ. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο σχεδιασμού της ευρωπαϊκής πολιτικής από το 2000 μέχρι και σήμερα, έχει αναπτυχθεί μια σειρά μέτρων στήριξης και ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω διαφόρων πρωτοβουλιών. Ως εκ τούτου, η υποστήριξη των ΜμΕ είναι μία από τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την οικονομική ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την οικονομική και κοινωνική συνοχή (European Commission, 2005).

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία, επειδή χρησιμεύουν ως παράγοντες αλλαγής, λόγω της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους, ενισχύουν τη βιομηχανική εξέλιξη, δημιουργούν περισσότερες θέσεις απασχόλησης και προσφέρουν μεγαλύτερη ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών (Wennekers και Thurik, 1999). Επομένως, η αύξηση της επιχειρηματικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έχει θετικό αντίκτυπο στην αύξηση, τόσο της απασχόλησης, όσο και του ΑΕΠ μιας χώρας (Wennekers και Thurik, 1999). Για τη μέτρηση των επιπτώσεων των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στις οικονομικές επιδόσεις μιας εταιρείας, λαμβάνονται υπόψη κάποιες μεταβλητές, όπως η καινοτομία, η ποικιλία της προσφοράς, η είσοδος και η έξοδος των επιχειρήσεων (ανταγωνισμός) και οι δραστηριότητες και ενέργειες των επιχειρηματιών (Carree και Thurik, 2002).

Η αύξηση του αριθμού των επιχειρηματιών οδηγεί σε αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς μέσα από τις καινοτομικές δραστηριότητες τους για να αυξήσουν τα κέρδη τους, προκύπτει και αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία με τη σειρά της φέρνει και την οικονομική ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, περισσότεροι επιχειρηματίες επενδύουν και δημιουργούνται πρόσθετες καινοτομίες και ευκαιρίες κέρδους (Dejardin, 2000). Συνεπώς, υπάρχει ένας φαύλος κύκλος όπου η επιχειρηματικότητα και η οικονομική ανάπτυξη ανατροφοδοτούνται. Οι δραστηριότητες του επιχειρηματία αποσκοπούν στη εύρεση νέων συνδυασμών των συντελεστών παραγωγής, μέσω της καινοτομίας, με σκοπό αυτοί οι νέοι συνδυασμοί να αποτελέσουν καλύτερους τρόπους για την κάλυψη της υπάρχουσας ζήτησης με τη δημιουργία νέων προϊόντων. Ως εκ τούτου, οι σημερινές τεχνολογίες και τα προϊόντα καθίστανται παρωχημένα και ο καινοτόμος επιχειρηματίας πετυχαίνει ανάπτυξη (United Nations, 2005). Κατά συνέπεια, η εταιρία του καινοτόμου επιχειρηματία αναπτύσσεται, τόσο αποσπώντας μερίδιο αγοράς από τους ανταγωνιστές, όσο και αυξάνοντας τη συνολική ζήτηση για τα προϊόντα που προσφέρονται στην αγορά.

Η διαδικασία όπου υπάρχει επιχειρηματική προσπάθεια για τη δημιουργία καινοτομίας και νέων ευκαιριών κέρδους, ονομάζεται σύμφωνα με τον Schumpeter διαδικασία της δημιουργικής καταστροφής (United Nations, 2005). Η διαδικασία της δημιουργικής καταστροφής, ουσιαστικά, επιφέρει αλλαγές στην οικονομία μιας χώρας και τους επιχειρηματικούς κύκλους, δηλαδή την παραγωγή νέων καινοτόμων ιδεών και τη δημιουργία νέων προϊόντων. Μέσα από αυτές τις αλλαγές στους επιχειρηματικούς κύκλους επέρχεται δυναμική ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, αύξηση της απασχόλησης και δημιουργία καθαρών κερδών για την καινοτόμο επιχείρηση (United Nations, 2005).

Οι βασικές δραστηριότητες των επιχειρηματιών που απαιτούν καινοτομία χωρίζονται σε πέντε περιπτώσεις σύμφωνα με τον Schumpeter (1963) (βλ. Dejardin, 2000). Αυτές είναι η εισαγωγή στην αγορά ενός νέου προϊόντος, η εισαγωγή μιας νέας μεθόδου παραγωγής, η οποία βασίζεται στην τεχνολογική ανάπτυξη, το άνοιγμα μιας νέας αγοράς, εύρεση νέων πηγών εφοδιασμού με πρώτες ύλες και τέλος, η πραγματοποίηση νέας οργάνωσης σε ένα κλάδο, όπως είναι για παράδειγμα η δημιουργία/διάλυση των μονοπωλιακών θέσεων (Dejardin, 2000). Αξίζει να σημειωθεί, πως η επιχειρηματικότητα είναι εξίσου σημαντική και για τις μεγάλες εταιρίες, διότι χωρίς αυτή δεν μπορούν να επιβιώσουν στη σημερινή οικονομία (Wennekers και Thurik, 1999). Τα χαρακτηριστικά της εταιρικής επιχειρηματικότητας είναι η προνοητικότητα, οι φιλοδοξίες πέρα από την τρέχουσα ικανότητα, ο προσανατολισμός προς την ομαδικότητα, η ικανότητα επίλυσης διλημμάτων και η ικανότητα απόκτησης γνώσης (Wennekers και Thurik, 1999).

2. ΣΤΑΔΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Το εγχείρημα της ενοποίησης της Ευρώπης ξεκινά μετά το τέλος του ΄Β Παγκοσμίου Πολέμου, με στόχο, αρχικά, την ενότητα των ευρωπαϊκών χωρών για την ειρηνική συνύρπαξή τους. Τη δεκαετία του ΄50 υπογράφηκαν τρεις συνθήκες, οι οποίες αποσκοπούσαν, τόσο στην ενότητα, όσο και στη δημιουργία οικονομικών ωφελειών για τις χώρες που συμμετείχαν. Το 1951 υπογράφηκε στο Παρίσι η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και τέθηκε σε ισχύ το 1952, το 1957 υπογράφηκε στη Ρώμη η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) και τέθηκαν σε ισχύ το 1958. (Ανδρικοπούλου, 1995). Η ΕΚΑΧ και η ΕΚΑΕ δημιούργησαν μια κοινή αγορά στον τομέα του άνθρακα και χάλυβα και αντίστοιχα της ατομικής ενέργειας, όπου θα κυκλοφορούν ελεύθερα αυτά τα προϊόντα. Η ΕΟΚ, η οποία είναι ο πρόδρομος της ΕΕ, είχε ως στόχο την τελωνειακή ένωση και τη δημιουργία κοινής γεωργικής αγοράς (European Commission, 2016α).

Στη συνέχεια, η περιορισμένη αυτή κοινή αγορά επεκτάθηκε, ώστε να διακινούνται ελεύθερα εμπορεύματα και υπηρεσίες. Το 1985 συνήφθη η Συμφωνία του Σένγκεν μεταξύ πέντε ευρωπαϊκών κρατών, η οποία επέτρεψε τη σταδιακή κατάργηση των συστηματικών συνοριακών ελέγχων μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών. Επιπροσθέτως, το 1986 υπογράφηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η οποία προωθούσε τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς, στοχεύοντας στην οικονομική και κοινωνική συνοχή και στην ανάπτυξη της Ευρώπης. Τα έξι πρώτα κράτη που συνέβαλλαν στη δημιουργία της ΕΟΚ, της ΕΚΑΧ και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής και Πυρηνικής Ενέργειας (EURATOM) ήταν το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία. Μετά το 1973, γίνονται διευρύνσεις στις οποίες προστίθενται νέες χώρες στην ΕΟΚ, με την Ελλάδα να εισέρχεται το ΄81, ενώ το τελευταίο μέλος που εντάχθηκε στην ΕΕ των 28 κρατών-μελών πλέον, είναι η Κροατία το 2013 (European Commission, 2016α).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια πολιτικο-οικονομική ένωση ευρωπαϊκών χωρών που συμμετέχει στην παγκόσμια οικονομία ως μία οικονομική μονάδα και από το 2002 λειτουργεί κάτω από ένα εννιαίο νόμισμα, το ευρώ. Η συνθήκη του Μάαστριχ (1992), με την οποία η ΕΕ ολοκληρώθηκε, θέτει τους στόχους για κοινά πολιτικά δικαιώματα, την προώθηση της εξωτερικής πολιτικής, της πολιτικής ασφάλειας και δικαιοσύνης, τις πρόσθετες εξουσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και νέες αρμοδιότητες στην Επιτροπή, ενώ θέτει τις δεσμευτικές διαδικασίες και το χρονοδιάγραμμα για την εγκαθίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής

Ένωσης. Στόχος της ΕΕ είναι να δημιουργήσει μία ελεύθερη ζώνη εμπορίου, εντός της οποίας μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα τα περισσότερα προϊόντα, υπηρεσίες, κεφάλαια και άτομα, δημιουργώντας έτσι μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στο πλαίσιο αγοράς της. Ένας άλλος κύριος στόχος της ΕΕ, είναι η ανάπτυξη αυτού του τεράστιου πλουτοπαραγωγικού πόρου, ώστε οι Ευρωπαίοι να μπορούν να αντλούν τα περισσότερα δυνατά οφέλη (European Union, 2016). Αυτή τη στιγμή η ΕΕ απαριθμεί 28 κράτη μέλη και κυρίαρχο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της Ένωσης παίζουν οι ΜμΕ, καθώς αποτελούν κύρια πηγή δημιουργίας θέσεων απασχόλησης και επηρεάζουν καίρια την ανταγωνιστικότητα της.

Ουσιαστικά, η συνθήκη του Μάαστριχ (1992), αποτελεί τις δεσμευτικές διαδικασίες και το χρονοδιάγραμμα για την εγκαθίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) (Ανδρικοπούλου, 1995). Το εγχείρημα της ΟΝΕ δεσμεύει τις χώρες που επιθυμούν να συμμετάσχουν να πληρούν ορισμένες σημαντικές προϋποθέσεις. Αρχικά, προϋποθέτει τη σταθερότητα τιμών, όπου το μέσο ποσοστό πληθωρισμού να μην ξεπερνά το 1,5% του μέσου όρου των τριών κρατών μελών με τις καλύτερες επιδόσεις. Επίσης, το δημοσιονομικό έλλειμμα δεν πρέπει να ξεπερνά το 3% του ΑΕΠ και η συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματος να διατηρείται σταθερή και να μην έχει υποτιμηθεί με πρωτοβουλία της χώρας. Ακόμη, το δημόσιο χρέος της χώρας να είναι χαμηλότερο από το 60% του ΑΕΠ της, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις δυο ποσοστιαίες μονάδες από το μέσο όρο των τριών χωρών με τη καλύτερη απόδοση και τέλος, οι κεντρικές τράπεζες θα πρέπει να είναι ανεξάρτητες από τις κυβερνήσεις (Ανδρικοπούλου, 1995).

Η δημιουργία της ΟΝΕ, σημαίνει κοινό νόμισμα, κοινή νομισματική πολιτική, ενιαία δημοσιονομική πολιτική, δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και ενιαία εσωτερική αγορά με ελευθερία συναλλαγών (Ανδρικοπούλου, 1995). Με λίγα λόγια χαράζει το δρόμο προς την Οικονομική Ολοκλήρωση η οποία ορίζεται ως *“η σταδιακή μείωση και εξαφάνιση των εμποδίων στη μετακίνηση προϊόντων και παραγωγικών συντελεστών μεταξύ μιας ομάδας χωρών και την εφαρμογή κοινών πολιτικών και μέτρων”*. Υπάρχουν πέντε στάδια ολοκλήρωσης α) Οι περιοχές Ελεύθερου Εμπορίου, όπου τα μέλη καταργούν τα εμπόδια σχετικά με το εμπόριο μεταξύ τους αλλά η κάθε χώρα εφαρμόζει τη δική της πολιτική σε σχέση με τρίτους, β) τις Τελωνειακές Ενώσεις, όπου τα μέλη καταργούν τα εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ τους και εφαρμόζουν μια κοινή πολιτική προς τρίτους, γ) οι Κοινές Αγορές που αποτελούν ένα είδος τελωνειακής ένωσης που επιτρέπει την ελεύθερη μετακίνηση των παραγωγικών συντελεστών, δ) Οικονομική και Νομισματική Ένωση, που περιλαμβάνει

επιπροσθέτως κοινή αγορά και νόμισμα, συνεργασία και κεντρικό έλεγχο των νομισματικών και δημοσιονομικών πολιτικών και μια κεντρική τράπεζα και ε) Πολιτική Ένωση, που περιλαμβάνει μια κεντρική Αρχή με διευρυμένη δύναμη και εξουσία που να διαχειρίζεται για παράδειγμα την εξωτερική πολιτική και διάφορα θέματα ασφάλειας και να είναι υπεύθυνη για την άμεση εκλογή ενός κοινοβουλίου (European Union, 2016). Συμπερασματικά, η ΕΕ έχει εκπληρώσει τα τέσσερα πρώτα στάδια ολοκλήρωσης και λαμβάνει δράσεις για να ολοκληρωθεί και πολιτικά.

Οι εξωτερικές οικονομικές σχέσεις της ΕΕ με τους εταίρους της έχουν άμεσο αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών μελών, όχι μόνο μέσα από το εξωτερικό εμπόριο που επιφέρει αύξηση του ΑΕΠ, αλλά και μέσω δευτερογενών ενεργειών, όπως η ανταλλαγή τεχνογνωσίας, καινοτομιών και τεχνολογιών. Επιπροσθέτως, το άνοιγμα της οικονομίας της ΕΕ συνεπάγεται μεγαλύτερη ποικιλία προϊόντων, αύξηση της ζήτησης, ανταλλαγή τεχνογνωσίας στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης και ανταλλαγή εργατικού δυναμικού (Kedaitis και Kedaitiene, 2014). Τα οφέλη της ανοικτής οικονομίας της ΕΕ αντανakλώνται στη βελτίωση της παραγωγικότητας και των καινοτομιών των επιχειρήσεων, καθώς πλέον υπάρχει πρόσβαση σε μεγαλύτερες αγορές και επωφελείται η εξειδίκευση, ενώ ο αυξημένος ανταγωνισμός οδηγεί σε βελτίωση της παραγωγικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων και επέρχεται οικονομική διαφάνεια που επωφελεί τις ΜμΕ (Kedaitis και Kedaitiene, 2014).

Η δεκαετία που διανύουμε, χαρακτηρίζεται από την χρηματοπιστωτική κρίση, αλλά μέσα από την ευρωπαϊκή συνεργασία και την επένδυση στην επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και το περιβάλλον θα επέλθει η ανάπτυξη και η ευημερία. Καθώς η οικονομική ολοκλήρωση της ΕΕ, συμβάλλει στην εσωτερική αποδοτικότητα, την ενίσχυση της οικονομικής σταθερότητας, την δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Οι επιχειρηματίες δρούν σε ένα περιβάλλον που προάγει την επιχειρηματικότητα, παρέχοντας χρηματοδότηση, ασφάλεια και διευκολύνσεις στις ΜμΕ, ώστε να μπορούν αναπτυχθούν σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον. Οι χώρες της ΟΝΕ λειτουργούν σε ένα περιβάλλον χωρίς διακυμάνσεις στις ισοτιμίες, χωρίς φραγμούς στο εμπόριο και με την Ένωση να παρέχει συνεχή στήριξη μέσω προγραμμάτων. Έτσι δίνεται η δυνατότητα να δημιουργούνται όλο και περισσότερες ΜμΕ, μειώνοντας την ανεργία και προωθώντας την καινοτομία και την εξειδίκευση. Το εμπόδιο που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίοι επιχειρηματίες λόγω της οικονομικής ολοκλήρωσης είναι ο αυξημένος ανταγωνισμός, καθώς οι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται τις οικονομίες κλίμακας και επεκτείνονται όλο και περισσότερο, οδηγώντας τις ΜμΕ στην έξοδο από την

αγορά, διότι δεν προλαβαίνουν να προσαρμοστούν εγκαίρως στα νέα δεδομένα του επιχειρησιακού περιβάλλοντος.

3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, της πληροφορίας και της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας, η Ένωση πρέπει να κινηθεί προς την κοινωνία της γνώσης, ώστε να ανταπεξέλθει και να δημιουργήσει μια ανταγωνιστική και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη (Dracea κ.α., 2014). Η οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα της να υποστηρίξει την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και κυρίως των ΜμΕ, καθώς η επιχειρηματικότητα που προάγουν οι τελευταίες, δημιουργεί νέες εταιρείες, ανοίγει νέες αγορές, καλλιεργεί νέες δεξιότητες και αποτελεί σημαντική πηγή απασχόλησης. Ως εκ τούτου, στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι να ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα, δίνοντας κίνητρα στους επιχειρηματίες και ταυτόχρονα να παίρνει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να μπορούν οι νέες επιχειρήσεις να αναπτυχθούν ευκολότερα. Σε αυτό το αποτέλεσμα στοχεύει η στρατηγική «Ευρώπη 2020», η οποία αποτελεί τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση, που ξεκίνησε το 2010 με ορίζοντα το 2020 (European Commission, 2016β). Αυτή η στρατηγική έχει λάβει υπόψη και αντλεί διδάγματα, αξιοποιώντας τα δυνατά σημεία από τη προηγούμενη στρατηγική της ΕΕ, τη στρατηγική της Λισσαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ από το 2000 και στόχος της ήταν η ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων εργασίας με απώτερο σκοπό την ανάδειξη μιας ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής οικονομίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012β).

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» είναι η στρατηγική της ΕΕ με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας της, κατά την περίοδο 2010-2020, λαμβάνοντας υπόψη τις πρόσφατες θεωρίες της οικονομικής ανάπτυξης, οι οποίες δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην έρευνα και την καινοτομία. Οικονομική ανάπτυξη αποτελεί η αύξηση του ποσού των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται από μια οικονομία με την πάροδο του χρόνου, συμβατικά μετριέται ως το τοις εκατό ποσοστό της αύξησης του ΑΕΠ μιας χώρας (Kedaitis και Kedaitiene, 2014). Οι κύριες πηγές οικονομικής ανάπτυξης, στις οποίες θα πρέπει να επικεντρωθεί η ΕΕ, είναι η αύξηση της ικανότητας φυσικής παραγωγής, η έντονη χρήση του εργατικού δυναμικού, η διεθνοποίηση της οικονομίας, η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη και η επένδυση σε καινοτομίες καθώς και διαχειριστικές ικανότητες (Kedaitis και Kedaitiene, 2014). Η επιτυχία της στρατηγικής εξαρτάται τόσο από την

εσωτερική πολιτική της ΕΕ, όπως η ενιαία αγορά και ο προϋπολογισμός, όσο και από τις εξωτερικές πολιτικές της (Kedaitis και Kedaitiene, 2014).

Η νέα στρατηγική καλείται να αντιμετωπίσει και τις μεταβαλλόμενες συνθήκες μετά τη κρίση του 2008 και να επιδιώξει την άμεση ανάκαμψη από την οικονομική κρίση. Η «Ευρώπη 2020» διαφοροποιείται από την προγενέστερη στρατηγική στο γεγονός ότι εισάγει καινούργια στοιχεία για την ανάπτυξη, την διακυβέρνηση και νέο μηχανισμό για τον οικονομικό συντονισμό. Σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, επιδίωξη της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», είναι η δημιουργία των συνθηκών για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Αυτές οι τρεις αλληλοσυμπληρούμενες προτεραιότητες θα βοηθήσουν την ΕΕ και τα κράτη μέλη της να επιτύχουν υψηλά επίπεδα απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής. Η καθεμία από τις τρεις προτεραιότητες στοχεύει σε διαφορετικούς τομείς, στους οποίους θα πρέπει να παρθούν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να βελτιωθούν έως το 2020 (Antonescu, 2015). Η έξυπνη ανάπτυξη στοχεύει στην ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας, ενώ, η βιώσιμη ανάπτυξη αναλαμβάνει την υλοποίηση της οικονομίας που βασίζεται στην αποτελεσματική, βιώσιμη και ανταγωνιστική χρήση των υφιστάμενων πόρων. Τέλος, η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς συνεπάγεται την ανάπτυξη της γνώσης των πολιτών, την πλήρη απασχόληση του εργατικού δυναμικού, την ανάπτυξη ικανοτήτων, τη μείωση της φτώχειας, κ.λπ. (Dracea κ.α., 2014).

Τα νέα στοιχεία που εισάγει η «Ευρώπη 2020» μπορούν να πραγματοποιηθούν με τους εξής τρόπους, η νέα μορφή ανάπτυξης (έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς), θα επιτευχθεί μέσα από τη βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και την ενίσχυση της διά βίου μάθησης, την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας, τη μεγαλύτερη χρήση των έξυπνων δικτύων και της ψηφιακής οικονομίας, τον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας και τη μεγαλύτερη ενεργειακή αποδοτικότητα και αποτελεσματικότερη χρήση πόρων. Όσον αφορά την οικοδόμηση ισχυρότερης διακυβέρνησης, τα βήματα που θα ακολουθήσει η Ένωση είναι η τακτική και διαφανή παρακολούθηση και η ανάληψη ηγετικού ρόλου στο ύψιστο πολιτικό επίπεδο από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Τέλος, για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί στην στρατηγική «Ευρώπη 2020», θα απαιτηθεί μεγαλύτερος οικονομικός συντονισμός (European Commission, 2016β).

3.1. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΞΥΠΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» καθορίζει, επομένως, ένα όραμα για μια κοινωνική οικονομία της αγοράς στην Ευρώπη κατά την επόμενη δεκαετία και την βασίζει σε τρεις

συναρθρωμένους και αλληλοενισχυόμενους τομείς προτεραιότητας (Antonescu, 2015). Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» φιλοδοξεί να βοηθήσει την ΕΕ να βγει ισχυρότερη από την κρίση και να την μετατρέψει σε μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία με υψηλά επίπεδα απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010α). Οι προτεραιότητες της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, που έχει ορίσει η ΕΕ είναι μείζονος σημασίας για τη στρατηγική «Ευρώπη 2020», καθώς πάνω σε αυτές έχουν τεθεί οι στόχοι και οι ενέργειες που θα λάβει η Ένωση έως το 2020. Η ΕΕ δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην έξυπνη ανάπτυξη, καθώς, μέσα από την καινοτομία την εκπαίδευση και τις αποτελεσματικότερες επενδύσεις, μπορεί η Ένωση να εξέλθει από την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών.

Πιο αναλυτικά, η έξυπνη ανάπτυξη είναι η ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας ως καθοριστικών παραγόντων της μελλοντικής ανάπτυξης της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010α). Η έξυπνη ανάπτυξη επιδρά στη βελτίωση των επιδόσεων τριών βασικών τομέων της ΕΕ, πρώτον, στην εκπαίδευση, μέσω της ενθάρρυνσης των ατόμων για μάθηση, σπουδές και βελτίωση των δεξιοτήτων τους. Δεύτερος βασικός τομέας, είναι η έρευνα και η καινοτομία, στον οποίο στοχεύει στην ανάδειξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας μέσα από τη δημιουργία νέων προϊόντων/ υπηρεσιών που ευνοούν την ανάπτυξη και την απασχόληση και συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων. Τέλος, μεγάλο βάρος δίνεται στον τομέα της ψηφιακής κοινωνίας, δηλαδή την αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών από νοικοκυριά, επιχειρήσεις και το Δημόσιο Τομέα (European Commission, 2016β).

Θεμελιώδης επιδίωξη της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, της μετάβασης στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή την καινοτομία. Για την επίτευξη αυτού του αναπτυξιακού μοντέλου απαιτείται η διαμόρφωση του κατάλληλου επιχειρηματικού περιβάλλοντος (οικοσυστήματος) που θα βοηθά τις επιχειρήσεις να εντοπίσουν και να αξιοποιήσουν τις νέες ευκαιρίες ανάπτυξης. Η βελτίωση της Έρευνας και Ανάπτυξης αναμένεται να κινητοποιήσει την ιδιωτική συμμετοχή και να κατευθύνουν την προσπάθεια ανάπτυξης στους άξονες της έξυπνης εξειδίκευσης και της καινοτομικής επιχειρηματικότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Εν κατακλείδι, η έξυπνη ανάπτυξη είναι η πιο σημαντική προτεραιότητα για την ΕΕ, καθώς μέσω αυτής η Ένωση μπορεί να επανακάμψει από την κρίση και να γίνει πάλι μία ανταγωνιστική οικονομία. Η καινοτομία και η επιχειρηματικότητα αποτελούν σημαντικούς

παράγοντες για να επανέλθει ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης της ΕΕ και να καλυφθεί το χάσμα παραγωγικότητας, που προκλήθηκε από τις χαμηλές επενδύσεις στην καινοτομία και την Ε&Α (European Commission, 2016β). Τέλος, με τη κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση των νέων, την πλήρη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και τη διασφάλιση ότι οι καινοτόμες ιδέες θα είναι δυνατό να υλοποιηθούν, μπορεί η ΕΕ να επιτύχει ανάπτυξη, να δημιουργήσει ποιοτικές θέσεις εργασίας και να συμβάλει στην αντιμετώπιση των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων κοινωνικών προκλήσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010α).

3.2. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥΣ

Όσον αφορά τις άλλες δύο προτεραιότητες της ΕΕ, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, η πρώτη επικεντρώνεται στην προώθηση μιας πιο αποτελεσματικής χρησιμοποίησης των πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας. Η βιώσιμη ανάπτυξη αποσκοπεί στην οικοδόμηση μιας πιο ανταγωνιστικής οικονομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα, στην προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη και την αξιοποίηση νέων πράσινων τεχνολογιών και τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ιδίως για τις ΜμΕ. Επομένως, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι χρήσιμη για την ΕΕ για να μειωθεί η υπερβολική εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, για τη διασφάλιση και τη σωστή κατανάλωση των φυσικών πόρων. Έτσι με την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης η ΕΕ θα προτείνει πράσινες λύσεις, που θα την βοηθήσουν να βελτιώσει την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητά της στη παγκόσμια οικονομία (European Commission, 2016β).

Η τρίτη προτεραιότητα της ΕΕ, η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς επιδιώκει μια οικονομία με υψηλά ποσοστά απασχόλησης που επιτυγχάνει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010α). Ουσιαστικά, αυτή η προτεραιότητα αναφέρεται σε μια οικονομία με υψηλή απασχόληση, που θα επιτυγχάνει κοινωνική και εδαφική συνοχή, με ιδιαίτερη προσοχή στην ενδυνάμωση των ανθρώπων μέσω υψηλών επιπέδων απασχόλησης και της επένδυσης στις δεξιότητες τους. Επιπλέον, αναφέρεται στη καταπολέμηση της φτώχειας και τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας που βοηθούν τους πολίτες να προετοιμαστούν και να διαχειριστούν τις αλλαγές με σκοπό την οικοδόμηση μιας συνεκτικής κοινωνίας (Schoukens κ.α., 2015). Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς στοχεύει στην μείωση της ανεργίας που προκλήθηκε από την οικονομική κρίση με την επένδυση στις δεξιότητες και την επαγγελματική κατάρτιση των ανθρώπων και επιζητεί λύσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010α).

3.3. ΣΤΟΧΟΙ

Έχοντας υπόψιν αυτές τις τρεις προτεραιότητες, η Ένωση έθεσε πέντε στρατηγικούς στόχους, οι οποίοι είναι προγραμματισμένοι να επιτευχθούν μέχρι το 2020 (Dracea κ.α., 2014). Οι πέντε στόχοι αφορούν την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και το κλίμα/την ενέργεια. Καθένας από αυτούς τους στόχους αντιστοιχεί σε μια προτεραιότητα της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, για την απασχόληση, στόχος είναι ο πληθυσμός ηλικίας μεταξύ 20 και 64 ετών, να ανέρχεται στο 75% του ποσοστού απασχόλησης του εργατικού δυναμικού. Για την καινοτομία, πρέπει το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ να επενδύεται στην Έρευνα και την Ανάπτυξη. Για την εκπαίδευση, η Ένωση στοχεύει στη μείωση των ποσοστών πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου κάτω από το 10%, όπως και ποσοστό τουλάχιστον 40% της νέας γενιάς θα πρέπει να διαθέτει πτυχίο ανώτερης ή ανώτατης εκπαίδευσης. Ακόμη, όσον αφορά την καταπολέμηση της φτώχειας και την κοινωνική ένταξη, στόχος της ΕΕ είναι η μείωση κατά 20 εκατομμύρια των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή βρίσκονται σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού (Dracea κ.α., 2014). Τέλος, για τη κλιματική αλλαγή έχει τεθεί ο στόχος 20/20/20, δηλαδή, μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20%, σε σχέση με το 1990, εξασφάλιση του 20% της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και αύξηση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης (Commission of the European Communities, 2008).

Βασικό χαρακτηριστικό των παραπάνω στόχων αποτελεί το γεγονός, ότι είναι αλληλένδετοι και αλληλοενισχυόμενοι, δεδομένου ότι, οι βελτιώσεις στην εκπαίδευση συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της φτώχειας. Ακολουθώντας, η προώθηση της Έρευνας και Ανάπτυξης και της καινοτομίας στην οικονομία, συνδυαζόμενη με αποτελεσματικότερο δυναμικό, αυξάνει την ανταγωνιστικότητα και δημιουργεί θέσεις εργασίας. Επιπλέον, η επένδυση σε τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον, καταπολεμά την κλιματική αλλαγή και ταυτόχρονα δημιουργεί νέες ευκαιρίες επιχειρηματικότητας και απασχόλησης (European Commission, 2016β). Επομένως, το γεγονός ότι, όλοι οι στόχοι, που έχει ορίσει η Ένωση, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, τους καθιστά πιο εύκολους ως προς την επίτευξη εντός του χρονικού πλαισίου, που έχει ορίζοντα το 2020.

Τέλος, οι στόχοι της ΕΕ μετατρέπονται σε εθνικούς στόχους, έτσι ώστε κάθε κράτος μέλος να μπορεί να ελέγχει τη δική του πρόοδο. Επιπροσθέτως, οι στόχοι υιοθετούνται ως κοινοί στόχοι που υλοποιούνται με συνδυασμό της εθνικής δράσης των κρατών μελών και της δράσης σε επίπεδο ΕΕ, έτσι, δεν προϋποθέτουν καταμερισμό των υποχρεώσεων. Επομένως, κάθε κράτος μέλος έχει υιοθετήσει τους δικούς του εθνικούς στόχους σε κάθε

έναν από αυτούς τους τομείς και λαμβάνονται συγκεκριμένες δράσεις τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο που εξυπηρετούν αυτή τη στρατηγική (Antonescu, 2015).

3.4. ΕΜΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Για την επιτάχυνση των δράσεων που καλούνται να λάβουν τα κράτη μέλη, αναφορικά με την επίτευξη των τριών προτεραιοτήτων και των στόχων, η Ένωση έχει βρει νέους μοχλούς. Τα προβλήματα που παρουσιάζονται στους τομείς της ανάπτυξης και της απασχόλησης μπορούν να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο επτά εμβληματικών πρωτοβουλιών. Για την επίτευξη αυτών των πρωτοβουλιών, θα πρέπει να συντονίσουν τις προσπάθειές τους τόσο οι εθνικές, όσο και οι ευρωπαϊκές αρχές για καλύτερα αποτελέσματα. Οι επτά πρωτοβουλίες χωρίζονται σε κάθε μία από τις τρεις προτεραιότητες της ΕΕ, δηλαδή την έξυπνη ανάπτυξη, την βιώσιμη ανάπτυξη και την οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς (European Commission, 2016β).

Οι πρωτοβουλίες που απευθύνονται στην βελτίωση της έξυπνης ανάπτυξης είναι οι εξής τρεις: το ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη, του οποίου στόχος είναι να αναπτυχθούν οι δυνατότητες της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην Ευρώπη που έχουν αποδυναμωθεί από την οικονομική κρίση και να προκύψουν διατηρήσιμα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη από μια ενιαία ψηφιακή αγορά βασισμένη στο γρήγορο/πολύ γρήγορο Διαδίκτυο και σε διαλειτουργικές εφαρμογές. Δεύτερη πρωτοβουλία, είναι η Νεολαία σε κίνηση που αποσκοπεί στην παροχή βοήθειας στους νέους για εργασία και σπουδές στο εξωτερικό και βελτίωση της συνολικής ποιότητας σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010α). Τρίτη πρωτοβουλία, είναι η Ένωση καινοτομίας, η οποία στοχεύει στην επανεστίαση της πολιτικής Έρευνας και Ανάπτυξης και καινοτομίας σε μείζονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία, όπως οι δημογραφικές μεταβολές, η κλιματική αλλαγή, η ενεργειακή απόδοση, η υγεία και η αποτελεσματική χρήση των πόρων (Dracea κ.α., 2014).

Οι εμβληματικές πρωτοβουλίες που πρέπει να ληφθούν για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι, πρώτον, η αποτελεσματική χρησιμοποίηση των πόρων και η μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, έτσι ώστε να αποσυνδεθεί η οικονομική ανάπτυξη από τη χρήση πόρων και ενέργειας και να αυξηθεί η ενεργειακή ασφάλεια. Δεύτερον, η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης βιομηχανικής πολιτικής για την εποχή της παγκοσμιοποίησης, δηλαδή την υποστήριξη και την καθοδήγηση της επιχειρηματικότητας, για να γίνουν οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πιο ανταγωνιστικές και αποτελεσματικές, ενώ ταυτόχρονα θα καλύπτει όλα τα

στοιχεία της διεθνούς αλυσίδας από την πρόσβαση στις πρώτες ύλες έως την μεταγοραστική εξυπηρέτηση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010α). Τέλος, για την επίτευξη της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς οι εμβληματικές πρωτοβουλίες που προτείνει η ΕΕ είναι πρώτον, η δημιουργία ατμόσφαιρας για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας, σύμφωνα με την οποία θα παρέχεται η δυνατότητα στους πολίτες να αποκτήσουν νέες δεξιότητες, ώστε να αυξηθεί η παραγωγικότητα και να είναι πιο εύκολο στο μελλοντικό εργατικό δυναμικό να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες και στις ενδεχόμενες αλλαγές σταδιοδρομίας. Η δεύτερη πρωτοβουλία είναι η δημιουργία ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η οικονομική, κοινωνική και γεωγραφική συνοχή, με τη παροχή συνδρομής σε φτωχά και κοινωνικώς αποκλεισμένα άτομα (Dracea κ.α., 2014).

Οι έννοιες της ανάπτυξης και της μεγέθυνσης συχνά συγχέονται. Η οικονομική μεγέθυνση αναφέρεται στην αύξηση της αξίας των πάντων που παράγονται στην οικονομία. Ουσιαστικά, είναι η αύξηση του πραγματικού επιπέδου μιας χώρας της εθνικής παραγωγής που μπορεί να προκληθεί από την αύξηση της ποιότητας ή/και της ποσότητας των πόρων και τις τεχνολογικές βελτιώσεις που αυξάνουν την αξία των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από κάθε τομέα της οικονομίας. Η οικονομική μεγέθυνση μπορεί να μετρηθεί από την αύξηση του ΑΕΠ μιας χώρας. Αντιθέτως, η οικονομική ανάπτυξη ορίζεται ως η αύξηση του οικονομικού πλούτου μιας χώρας για την ευημερία των κατοίκων της. Η οικονομική ανάπτυξη αποσκοπεί στη δημιουργία περισσότερων ευκαιριών στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, της απασχόλησης και της διατήρηση του περιβάλλοντος. Εν κατακλείδι, η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί βασική προϋπόθεση για την οικονομική μεγέθυνση μιας χώρας, καθώς η πρώτη χρησιμοποιεί διάφορους δείκτες για να κρίνει την πρόοδο σε μια οικονομία στο σύνολό της, ενώ η τελευταία χρησιμοποιεί μόνο συγκεκριμένους δείκτες, όπως το ΑΕΠ, το ατομικό εισόδημα κ.λπ.

Σκοπός της ΕΕ είναι να επενδύσει στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών μελών, καθώς μέσα από αυτή θα επέλθει η μεγέθυνση. Λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους και τις πρωτοβουλίες της ΕΕ, διακρίνεται ότι το επίκεντρο της «Ευρώπης 2020» αποτελεί η ενίσχυση της έρευνας, της ανάπτυξης και της καινοτομίας ως βασικό μέσο για την ώθηση της ευρωπαϊκής οικονομίας (Dracea κ.α., 2014). Επομένως, το σχέδιο δράσης της Ευρώπης 2020 δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην ώθηση της επιχειρηματικότητας, καθώς μέσα από αυτή μπορεί να επιτευχθεί ανάπτυξη και μεγέθυνση των οικονομιών.

4. ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 2020

Τον Ιανουάριο του 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την «Επιχειρηματικότητα 2020 σχέδιο δράσης», ως μέρος της στρατηγικής της Ευρώπη 2020. Σύμφωνα με την Επιτροπή, το σχέδιο δράσης είναι ένα σχέδιο για αποφασιστική δράση, ώστε να απελευθερωθεί το επιχειρηματικό δυναμικό της Ευρώπης, με τη εξάλειψη των υφιστάμενων εμποδίων. Η ΕΕ επενδύει στην αλλαγή της δημόσιας αντίληψης των επιχειρηματιών, στην παροχή επαρκούς πρόσβασης σε χρηματοδότηση, στην καλύτερη εκπαίδευση σε θέματα επιχειρηματικότητας, τονίζοντας τις ευκαιρίες για τις γυναίκες, τις οικογενειακές επιχειρήσεις, τους νέους, τους ελεύθερους επαγγελματίες και την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Επομένως, για να επέλθει οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη, θα πρέπει να προωθηθεί η επιχειρηματικότητα και να αυξηθούν οι επιχειρηματίες, ώστε τα επίπεδα της απασχόλησης να βελτιωθούν. Το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την τόνωση της επιχειρηματικότητας βασίζεται σε τρεις πυλώνες. Αυτοί οι πυλώνες είναι, η ανάπτυξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η δημιουργία του κατάλληλου επιχειρηματικού περιβάλλοντος και η δημιουργία προτύπων προς μίμηση και η προσέγγιση ειδικών ομάδων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012β).

4.1. ΠΥΛΩΝΕΣ

Ο πρώτος πυλώνας αναφέρεται στην επιχειρηματική εκπαίδευση και κατάρτιση για τη στήριξη της ανάπτυξης και της δημιουργίας επιχειρήσεων. Η επένδυση στην επιχειρηματική εκπαίδευση αναπτύσσει επιχειρηματική γνώση και βασικές δεξιότητες και συμπεριφορές, μεταξύ άλλων δημιουργικότητα, πρωτοβουλία, επιμονή, ομαδική εργασία, κατανόηση του κινδύνου και αίσθηση ευθύνης. Έτσι οι νέοι υιοθετούν την επιχειρηματική νοοτροπία και μπορούν πιο εύκολα να υλοποιούν τις ιδέες τους. Για πιο αποδοτική εκπαίδευση πρέπει να εισαχθούν αποτελεσματικοί μέθοδοι επιχειρηματικής μάθησης στην τάξη, όπως πρακτικά εμπειρικά πρότυπα και μάθηση μέσω της αλληλεπίδρασης με ενεργούς επιχειρηματίες. Ακόμη, οι νέοι σπουδαστές θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία, πέρα από την παροχή γνώσης, να συμμετάσχουν σε οικοσυστήματα, εταιρικές σχέσεις και βιομηχανικές συμμαχίες, ώστε να αποκτούν εμπειρίες και προϋπηρεσία. Τέλος, οι πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες δεν είναι απαραίτητο να αποκτηθούν αποκλειστικά εντός του τομέα της εκπαίδευσης, αλλά μπορούν να αποκτηθούν μέσω της άτυπης και ανεπίσημης εκπαίδευσης, όπως ο εθελοντισμός (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012β).

Ο δεύτερος πυλώνας του σχεδίου δράσης αναφέρεται στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικό προς τους επιχειρηματίες, εντός του οποίου θα μπορούν να αναπτυχθούν και να ακμάσουν. Για την οικοδόμηση αυτού του περιβάλλοντος θα πρέπει η ΕΕ να εξαλείψει τα υπάρχοντα εμπόδια που αποτρέπουν τη δημιουργία και την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, οι έξι βασικοί τομείς που απαιτείται ανάληψη δράσης από την ΕΕ είναι: η πρόσβαση σε χρηματοδότηση, η στήριξη επιχειρηματιών στα κρίσιμα στάδια του κύκλου ζωής της επιχείρησης και της ανάπτυξής τους, η αξιοποίηση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών στην ψηφιακή εποχή, οι μεταβιβάσεις επιχειρήσεων, οι διαδικασίες πτώχευσης και παροχή δεύτερης ευκαιρίας σε μη δόλιους επιχειρηματίες και η μείωση του κανονιστικού φόρτου. Πιο αναλυτικά η πρόσβαση σε μέσα χρηματοδότησης είναι άκρως σημαντική για τις επιχειρήσεις, καθώς χωρίς επαρκή χρηματοδότηση και ρευστότητα, καμία επιχείρηση δεν μπορεί να λειτουργήσει, να επενδύσει και να αναπτυχθεί. Έτσι, η ΕΕ διευκολύνει την πρόσβαση στην χρηματοδότηση μέσω προγραμμάτων χρηματοδότησης, καλύτερης πληροφόρησης των ΜμΕ και την χρησιμοποίηση πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία για τη δημιουργία μηχανισμών στήριξης των ΜμΕ. Ο δεύτερος τομέας είναι η στήριξη των επιχειρήσεων στα πρώτα χρόνια λειτουργίας της, μέσα από ολιστικά προγράμματα που ενσωματώνουν τα βασικά στοιχεία, όπως κατάρτιση για θέματα διαχείρισης, καθοδήγηση στον τομέα της Ε&Α, δικτύωση με ομότιμους, δυνητικούς προμηθευτές και πελάτες. Ακόμη, η μείωση του κόστους φορολογικής συμμόρφωσης θα βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον, ειδικότερα για τις μικρές εταιρείες. Τέλος, η εξάλειψη των εμποδίων στην ενιαία αγορά και η δημιουργία ίσων όρων ανταγωνισμού θα βοηθήσει τις ΜμΕ να αναπτύξουν διασυννοριακές δραστηριότητες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012β).

Όσον αφορά τον τρίτο τομέα, η καλύτερη χρήση των τεχνολογιών των πληροφοριών και επικοινωνιών, βάσει του ψηφιακού θεματολογίου και των εμβληματικών πρωτοβουλιών για τη βιομηχανική πολιτική θα βοηθήσει τους επιχειρηματίες να αξιοποιήσουν αποδοτικότερα νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες στην ψηφιακή εποχή. Στον τέταρτο τομέα η ΕΕ καλείται να διευκολύνει τις μεταβιβάσεις επιχειρήσεων, καθώς οι μικρότερες επιχειρήσεις είναι οι πλέον εκτεθειμένες στις αποτυχημένες μεταβιβάσεις. Οι μεταβιβάσεις θα πρέπει να καταστούν ευκολότερες, τόσο για τον επιχειρηματία που επιθυμεί να μεταβιβάσει την επιχείρησή του, όσο και για τον αποκτώντα. Στον πέμπτο τομέα η Επιτροπή καλείται να προσφέρει υπηρεσίες στήριξης σε επιχειρήσεις για την έγκαιρη αναδιάρθρωση τους, και σε περίπτωση πτώχευσης για μη δόλιους επιχειρηματίες, να μειώσουν τον χρόνο απαλλαγής και τη διευθέτηση του χρέους τους. Τέλος, στον έκτο τομέα του δεύτερου πυλώνα η Επιτροπή

πρέπει να λάβει μέτρα για τη μείωση ή την εξάλειψη της γραφειοκρατίας και να απλουστεύσει τις κανονιστικές υποχρεώσεις των επιχειρήσεων. Επίσης, η Επιτροπή θα πρέπει να δημιουργήσει ένα ενιαίο κέντρο εξυπηρέτησης για τη λήψη πλήρους ενημέρωσης σχετικά με άδειες, διοικητικές διαδικασίες, χρηματοδότηση και δημόσια στήριξη, ώστε να διευκολύνει τους επιχειρηματίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012β).

Ο τρίτος πυλώνας του σχεδίου δράσης περιλαμβάνει την ανάδειξη των επιχειρηματιών ως πρότυπα προς μίμηση και την προσέγγιση ειδικών ομάδων. Επομένως, η Επιτροπή πρέπει να προβάλλει τα επιτεύγματα των επιχειρηματιών μέσα από διάφορες δραστηριότητες (πχ. ημέρα επιχειρηματικότητας της ΕΕ), ώστε η επιχειρηματικότητα να προβάλλεται ως η βέλτιστη επιλογή σταδιοδρομίας. Επίσης, η Επιτροπή θα πρέπει να προσεγγίσει κάποιες ειδικές ομάδες, όπως γυναίκες άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, μετανάστες και νέους ανέργους, με στόχο την αύξηση της απασχόλησης. Ουσιαστικά, θα δημιουργήσει τις υποδομές (πχ. ευρωπαϊκή διαδικτυακή πλατφόρμα καθοδήγησης) και θα διευκολύνει την παροχή πληροφόρησης σε αυτές τις ομάδες, ώστε να τονώσει την επιχειρηματικότητα, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Τέλος, όλες οι δράσεις και μεταρρυθμίσεις για την εκπλήρωση των τριών πυλώνων, θα πρέπει να ληφθούν σε συνεργασία της Επιτροπής και των κρατών μελών, ώστε να λαμβάνουν μέτρα από κοινού και να δημιουργήσουν το κατάλληλο περιβάλλον που θα προάγει την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012β).

4.2. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Οι μεταρρυθμίσεις σε επίπεδο κρατών μελών και το πλαίσιο της στρατηγικής για «Ευρώπη 2020», αποτελείται από τις «ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την Ευρώπη 2020». Η Επιτροπή ορίζει γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών και τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση, οι οποίες, όμως, πρέπει να συνάδουν προς τους γενικούς προσανατολισμούς. Οι γραμμές είναι ολοκληρωμένες για να εξασφαλιστεί, ότι οι πολιτικές που θα υιοθετηθούν από κοινού, τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, συμβάλλουν πλήρως στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής. Επίσης, για λόγους σαφήνειας, οι γραμμές είναι περιορισμένες σε αριθμό και η τήρηση τους από τα κράτη μέλη μέσα από τις μεταρρυθμίσεις που θα εισάγουν, θα ελέγχονται και θα αξιολογούνται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ταυτόχρονα, θα εξετάζονται οι μακροοικονομικές και διαρθρωτικές εξελίξεις και η πρόοδος σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας

και συνολικής χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Ακολούθως, παρατίθενται οι δέκα Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρώπης 2020 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010β).

Εξασφάλιση της ποιότητας και της διατηρησιμότητας των δημόσιων οικονομικών

Με βάση το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης τα κράτη μέλη πρέπει να ακολουθήσουν στρατηγικές δημοσιονομικής εξυγίανσης, καθώς η εξυγίανση που θα πετύχουν πρέπει να υπερβαίνει σε μεγάλο βαθμό το ποσοστό αναφοράς του 0,5% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) ετησίως σε διαρθρωτικούς όρους μέχρι την επίτευξη των μεσοπρόθεσμων δημοσιονομικών στόχων. Για την εφαρμογή των στρατηγικών δημοσιονομικής εξυγίανσης, οι φόροι που θα τεθούν δεν πρέπει κατά το δυνατό να θίγουν την ανάπτυξη και την απασχόληση καθώς επίσης, τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν ως στόχο την ταχεία μείωση του χρέους, τη μεταρρύθμιση των δημόσιων δαπανών που σχετίζονται με τη δημογραφική γήρανση και την αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010β).

Αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών

Τα κράτη μέλη πρέπει να αποφεύγουν τις μακροοικονομικές ανισορροπίες που προέρχονται κυρίως από τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών, τις αγορές περιουσιακών στοιχείων και τους ισολογισμούς των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Οι χώρες με μεγάλες ανισορροπίες πρέπει να προβούν στη λήψη μέτρων για τη δημοσιονομική πολιτική, την εξέλιξη των μισθών, τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις αγορές προϊόντων και χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και τις αγορές εργασίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010β).

Μείωση των ανισορροπιών στη ευρωζώνη

Τα μέλη της Ευροζώνης πρέπει να θεωρούν τις μεγάλες διαφορές στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και τις μακροοικονομικές ανισορροπίες θέμα κοινού ενδιαφέροντος και να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα. Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες πρέπει να παρακολουθούνται στο πλαίσιο του Eurogroup που θα πρέπει να προτείνει διορθωτικά μέτρα, όταν είναι απαραίτητο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010β).

Βελτιστοποίηση της στήριξης για Έρευνα και Ανάπτυξη και καινοτομία, ενίσχυση του τριγώνου της γνώσης και ενεργοποίηση του δυναμικού της ψηφιακής οικονομίας

Ακόμη, τα κράτη μέλη πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τα εθνικά συστήματα Ε&Α και καινοτομίας, με τις κατάλληλες δημόσιες επενδύσεις που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη και αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές πρέπει να προωθούν την την έξυπνη εξειδίκευση, τη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων, δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και του τριτογενούς τομέα, τόσο σε εσωτερικό επίπεδο όσο

και διεθνώς, και να εξασφαλίσουν τη δημιουργία υποδομών και δικτύων που προωθούν τη διάδοση των γνώσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010β).

Βελτίωση της αποτελεσματικότητας στη χρήση των πόρων και μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

Είναι αναγκαία η αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων και η μετατροπή των περιβαλλοντικών προκλήσεων σε ευκαιρίες ανάπτυξης υλοποιώντας τις απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για τη στήριξη της πράσινης ανάπτυξης και απασχόλησης, τη δημιουργία κινήτρων για τη χρησιμοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την εξοικονόμηση ενέργειας και την οικολογική καινοτομία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010β).

Βελτίωση του περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές και εκσυγχρονισμός της βιομηχανικής βάσης

Επιπροσθέτως, πρέπει να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική λειτουργία των αγορών τους, με τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας τους, το άνοιγμα και την ανταγωνιστικότητα των αγορών αγαθών και υπηρεσιών, την προώθηση των κανόνων της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς και με την ανάπτυξη της απαραίτητης υλικής υποδομής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010β).

Αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας και μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας

Δηλαδή, η εφαρμογή από τα κράτη μέλη των αρχών της ευελιξίας που εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις πολιτικές τους για την αγορά εργασίας με τη στήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, με στόχο την αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, την καταπολέμηση του κατακερματισμού, της αεργίας και της άνισης μεταχείρισης των φύλων, και ταυτόχρονα τη μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας. Στο πλαίσιο αυτό η επαγγελματική κινητικότητα θα πρέπει να επιβραβεύεται, η ποιότητα των θέσεων εργασίας και των συνθηκών απασχόλησης να βελτιώνονται, να παρέχεται στήριξη για τους αυτοαπασχολούμενους, να ενισχύεται η δημιουργία θέσεων εργασίας σε τομείς όπως η πράσινη απασχόληση και να προωθούν την κοινωνική καινοτομία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010γ).

Ανάπτυξη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, προώθηση της ποιότητας των θέσεων εργασίας και της δια βίου μάθησης

Τα κράτη μέλη πρέπει να αξιοποιούν πλήρως τους πόρους της ΕΕ για να προωθήσουν την παραγωγικότητα και την απασχολησιμότητα με την παροχή επαρκών γνώσεων και δεξιοτήτων που να ανταποκρίνονται στις σημερινές εργασιακές απαιτήσεις μέσω της

ποιοτικής εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης. Ακόμη, πρέπει να δίνονται αποτελεσματικά κίνητρα για τη δια βίου μάθηση, να αναπτυχθούν συστήματα για την αναγνώριση των αποκτηθέντων ικανοτήτων, να καταργηθούν οι φραγμοί στην επαγγελματική και γεωγραφική κινητικότητα των εργαζομένων και να προωθήσουν την απόκτηση πολυδύναμων δεξιοτήτων με εστίαση στα άτομα χαμηλής ειδίκευσης και μεγαλύτερης ηλικίας, αναβαθμίζοντας ταυτόχρονα την κατάρτιση των εργαζομένων υψηλής ειδίκευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010γ).

Βελτίωση των επιδόσεων των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλες τις βαθμίδες και αύξηση της συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Τα κράτη μέλη πρέπει να επενδύσουν στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (από την προσχολική έως την ανώτατη εκπαίδευση) ιδίως για την αναβάθμιση του επιπέδου δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010γ).

Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο πρέπει να αξιοποιηθεί πλήρως από τα κράτη μέλη για τη μείωση της φτώχειας και να προωθήσουν τη συμμετοχή στην κοινωνία και την οικονομία και την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους, όπως με την πρόσβαση σε προσιτές και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες και δημόσιες υπηρεσίες. Επίσης, θα πρέπει να θεσπίσουν αποτελεσματικά μέτρα για την κατάργηση των διακρίσεων και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και συνταξιοδότησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010γ).

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020», έχει ως θεσμική βάση αυτές τις δέκα κατευθυντήριες γραμμές για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής των πολιτικών προτεραιοτήτων της ΕΕ, καθώς και των πρωταρχικών στόχων που πρέπει να επιτύχει η ΕΕ έως το 2020 και οι οποίοι πρέπει να μετασχηματιστούν σε εθνικούς στόχους. Επομένως, μεγάλο μέρος της στρατηγικής θα υλοποιηθεί από τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές των χωρών της ΕΕ, σε συνεργασία με τα εθνικά κοινοβούλια και τους κοινωνικούς εταίρους.

4.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Για την υλοποίηση των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», η ΕΕ πρέπει να αξιοποιήσει αποτελεσματικά τους μηχανισμούς χρηματοδότησης που διαθέτει. Καθώς, το μεγαλύτερο πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ΜμΕ, ιδίως μετά την οικονομική κρίση του 2008, είναι η εύρεση χρηματοδότησης, ώστε να καινοτομήσουν και να

αναπτυχθούν. Επομένως, μία από τις βασικές προτεραιότητες που καθορίζονται στη στρατηγική «Ευρώπη 2020» είναι να διευκολυνθεί η πρόσβαση των ΜμΕ στη χρηματοδότηση. Μεγάλο μέρος της χρηματοδότησης που λαμβάνουν οι ΜμΕ προέρχεται από τραπεζικά δάνεια, έτσι θα πρέπει να τους δοθούν από την ΕΕ εναλλακτικές λύσεις (European Commission, 2016β). Η υποστήριξη που προέρχεται από την ΕΕ είναι διαθέσιμη σε διαφορετικές μορφές, όπως επιχορηγήσεις, δάνεια και σε ορισμένες περιπτώσεις, εγγυήσεις. Η υποστήριξη παρέχεται, είτε άμεσα, είτε μέσω προγραμμάτων, η διαχείριση των οποίων γίνεται σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, όπως τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ. Οι ΜμΕ μπορούν επίσης να επωφεληθούν από μια σειρά μέτρων μη χρηματοδοτικής βοήθειας, με τη μορφή προγραμμάτων και υπηρεσιών υποστήριξης των επιχειρήσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012α).

Η ΕΕ, μέσα από τα ταμεία της, χρηματοδοτεί ένα ευρύ φάσμα έργων και προγραμμάτων σε διάφορους τομείς, όπως, την περιφερειακή και αστική ανάπτυξη, την απασχόληση και κοινωνική ένταξη, την γεωργία και αγροτική ανάπτυξη, τη θαλάσσια και αλιευτική πολιτική και την έρευνα και καινοτομία. Έτσι, η χρηματοδότηση, που παρέχεται από την ΕΕ, προωθεί την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, στηρίζοντας την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, την δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας, την ευκολότερη πρόσβαση σε διαδίκτυο υψηλής ταχύτητας, τις έξυπνες υποδομές μεταφορών και ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τέλος την επένδυση στις δεξιότητες και την επιμόρφωση των νέων. Για την επίτευξη αποτελεσματικής χρηματοδότησης, η ΕΕ χρειάζεται, πρώτον ένα κανονιστικό πλαίσιο που θα διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα και την ασφάλεια των χρηματοπιστωτικών αγορών και δεύτερον, καινοτόμα μέσα για τη χρηματοδότηση των απαιτούμενων επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων των συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (European Commission, 2016β).

Η ΕΕ διαθέτει πέντε μεγάλα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), τα οποία αποτελούν τα μεγαλύτερα κοινοτικά μέσα χρηματοδότησης των ΜμΕ, μέσω των διαφόρων θεματικών προγραμμάτων και κοινοτικών πρωτοβουλιών που εφαρμόζονται στις περιφέρειες, ενώ ταυτόχρονα, συμβάλλουν στη μείωση των ανισοτήτων ανάπτυξης στις περιφέρειες της ΕΕ. Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία της ΕΕ, είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), για την περιφερειακή και αστική ανάπτυξη, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), για την κοινωνική ένταξη και χρηστή διακυβέρνηση, το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), με στόχο την οικονομική σύγκλιση των

λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012α). Η διαχείριση των ταμείων γίνεται από την ΕΕ, ενώ οι δικαιούχες χώρες διαχειρίζονται τα κονδύλια που τους παρέχονται και είναι υπεύθυνες για τη διενέργεια επιθεωρήσεων και ετήσιων ελέγχων (European Union, 2016).

Εκτός από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, η ΕΕ παρέχει χρηματοδότηση μέσω διάφορων εργαλείων και προγραμμάτων, τα οποία λειτουργούν συμπληρωματικά ή/και συνδυαστικά με τα ΕΔΕΤ. Ουσιαστικά, αυτά τα προγράμματα είναι δευτερεύοντα ταμεία της ΕΕ, τα οποία παίρνουν διάφορες μορφές όπως ενισχύσεις, βραβεία, συμβόλαια και χρηματοδοτικά προγράμματα, ενώ οι δράσεις τους υλοποιούνται μέσω προσκλήσεων για υποβολή προτάσεων απευθείας προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τους εκτελεστικούς της οργανισμούς (ΕΣΠΑ 2014-2020). Τα βασικά χρηματοδοτικά εργαλεία της ΕΕ, που συνεργάζονται με τα ΕΔΕΤ και αποσκοπούν στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», αναφέρονται παρακάτω.

Το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» (Horizon 2020) είναι το πρόγραμμα πλαίσιο της ΕΕ, για έρευνα και καινοτομία με τρεις βασικές προτεραιότητες, τη βιομηχανική υπεροχή, την επιστημονική αριστεία και τις κοινωνικές προκλήσεις. Άλλο εργαλείο της ΕΕ είναι, η Διευκόλυνση Σύνδεσης της Ευρώπης (Connecting Europe Facility), με το οποίο, χρηματοδοτεί έργα που συμπληρώνουν τους δεσμούς που λείπουν από τον ευρωπαϊκό ενεργειακό, μεταφορικό και ψηφιακό κορμό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011). Το πρόγραμμα «LIFE», είναι το χρηματοδοτικό μέσο της ΕΕ που επικεντρώνεται στο περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή, ενώ το πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία EaSI (Employment and Social Innovation), είναι ένα χρηματοοικονομικό εργαλείο για την προώθηση ποιοτικής και βιώσιμης απασχόλησης. Το πρόγραμμα Erasmus+ στηρίζει πρωτοβουλίες εκπαίδευσης και κατάρτισης των νέων. Επιπλέον, το 3ο Πρόγραμμα για την Υγεία στηρίζει τη βελτίωση της δημόσιας υγείας και την πρόληψη της ανθρώπινης ασθένειας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011). Τέλος, το πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων COSME (Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises) που θα στηρίζει τις ΜΜΕ σε τέσσερις τομείς: πρόσβαση σε χρηματοδότηση, πρόσβαση σε αγορές, υποστήριξη σε επιχειρηματίες, καλύτερες συνθήκες για δημιουργία επιχειρήσεων και ανάπτυξη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011).

5. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΜμΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΕΕ δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην οικονομική και κοινωνική συνοχή των κρατών μελών. Επομένως, η στήριξη που παρέχει είτε μέσω των ταμείων, είτε μέσω των προγραμμάτων, αποσκοπεί στη μείωση του χάσματος μεταξύ των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών. Έτσι, η Πολιτική Συνοχής προωθεί μια πιο ισορροπημένη και βιώσιμη χωρική ανάπτυξη, που συνιστά μια έννοια ευρύτερη από αυτήν της περιφερειακής πολιτικής. Μέσω της Πολιτικής Συνοχής 2014-2020, υλοποιούνται έργα σε όλη την Ευρώπη τα οποία χρηματοδοτούνται από τα τρία μεγάλα ταμεία της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής. Τα κράτη μέλη που λαμβάνουν στήριξη μέσω των προγραμμάτων, αξιοποιούν τα κονδύλια της ΕΕ για να καλύψουν διάφορους Θεματικούς στόχους.

Οι Θεματικοί Στόχοι, που έχουν τεθεί από την ΕΕ για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, οι οποίοι θα χρηματοδοτηθούν από τα ΕΔΕΤ είναι η ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας, η βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών, όπως και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ και του γεωργικού τομέα και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας. Ακόμη, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και την άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων, στην προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και των διακρίσεων. Παράλληλα, η ΕΕ επενδύει στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση και στην ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης. Τέλος, όσον αφορά το περιβάλλον, η ΕΕ στοχεύει στην προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων και τη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και την προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων, ενώ υποστηρίζει τη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς (ΕΣΠΑ 2014-2020).

5.1. ΕΣΠΑ 2014-2020

Εφόσον, τα κράτη μέλη λάβουν την χρηματοδότηση από τα ταμεία της ΕΕ, τότε αυτά σε συνεννόηση με την ΕΕ αποφασίζουν πώς να κατανεύουν τα διαθέσιμα κονδύλια στους Θεματικούς Στόχους. Έτσι, κάθε χώρα καθορίζει την εθνική της στρατηγική. Για την Ελλάδα,

αυτή η στρατηγική ονομάζεται Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ 2014-2020, και περιλαμβάνει ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης. Σκοπός του ΕΣΠΑ 2014-2020 είναι η επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας με την ενίσχυση της ποιοτικής επιχειρηματικότητας και την επένδυση στην καινοτομία. Το μέσο για να επιτευχθεί αυτό είναι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ), το οποίο απευθύνεται κυρίως στις ΜμΕ της Ελλάδας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014). Το ΕΠΑνΕΚ στοχεύει στην ανάκαμψη της οικονομίας και επενδύει στην ανάπτυξη της παραγωγικής βάσης της Ελλάδας. Συνδέεται και λειτουργεί συμπληρωματικά με τα υπόλοιπα τομεακά και περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020. Η χρηματοδότηση από το ΕΠΑνΕΚ ανέρχεται στα €3,65 δις, τα οποία προέρχονται από δύο διαρθρωτικά ταμεία, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (€2.970,9 εκ.) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (€675,5 εκ.). Στόχος του ΕΠΑνΕΚ είναι η δημιουργία ενός νέου αναπτυξιακού μοντέλου, βασισμένο στην έξυπνη ανάπτυξη που προτείνει η στρατηγική «Ευρώπη 2020», που θα αναδείξει σε κεντρικό ρόλο τους παραγωγικούς, ανταγωνιστικούς και εξωστρεφείς τομείς της οικονομίας και θα προωθεί την στρατηγική της Έξυπνης Εξειδίκευσης. Έτσι, η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της χώρας, θα βασίζεται κατά κύριο λόγο στη σύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα και την ενίσχυση των ΜμΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Το ΕΠΑνΕΚ επενδύει σε ένα μοντέλο ανάπτυξης, που στηρίζεται στην έξυπνη εξειδίκευση, στις υγιείς επενδύσεις και στην εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας. Η νέα επιχειρηματικότητα που ενισχύεται από το ΕΠΑνΕΚ, αφορά κυρίως δραστηριότητες έντασης γνώσης και έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης. Η έξυπνη εξειδίκευση είναι βασικό συστατικό του νέου επιχειρηματικού περιβάλλοντος που αναπτύσσεται στη χώρα και αποσκοπεί στον εντοπισμό και την ανάδειξη των χαρακτηριστικών που δημιουργούν βιώσιμα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Καθώς, η έξυπνη εξειδίκευση στηρίζει την εξεύρεση των εξειδικευμένων αγορών που διαθέτει η χώρα, την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών σε παραδοσιακούς κλάδους και την αξιοποίηση της «έξυπνης» δυναμικής τους, συμβάλλοντας στη εξωστρέφεια και τη βελτίωση των διασυνδέσεων μεταξύ τομέων και παραγόντων της καινοτομίας στη χώρα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Προτεραιότητα του προγράμματος είναι η οικοδόμηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, που θα διευκολύνει τις επιχειρήσεις να εντοπίσουν και να αξιοποιήσουν τις νέες ευκαιρίες ανάπτυξης και να συμμετέχουν σε τμήματα παγκόσμιων αλυσίδων. Οι

στρατηγικοί τομείς της χώρας που εστιάζει και επενδύει το ΕΠΑνΕΚ είναι: η βιομηχανία τροφίμων, η ενέργεια, η εφοδιαστική αλυσίδα, οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, το περιβάλλον, ο τουρισμός, οι Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ), οι κατασκευές και τέλος, ο τομέας της υγείας. Ο σχεδιασμός του ΕΠΑνΕΚ επενδύει στους παραπάνω τομείς, θέτοντας τρεις βασικούς άξονες προτεραιότητας και ειδικούς στόχους που αναφέρονται σε αυτούς και χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Πρώτος άξονας του προγράμματος, είναι η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας με τομεακές προτεραιότητες, η οποία βασίζεται στην ενίσχυση των παραπάνω τομέων, μέσω της στοχευμένης επένδυσης και την εισαγωγή της έξυπνης εξειδίκευσης ως κρίσιμοι παράγοντα για την ανάκαμψη και την ανάπτυξη της οικονομίας. Ο δεύτερος άξονας του ΕΠΑνΕΚ είναι η προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις. Αυτός ο άξονας στοχεύει στην κατάρτιση, την εκπαίδευση και την επαγγελματική ανάπτυξη των εργαζομένων, ώστε να παρουσιασθούν δεξιότητες και ικανότητες και θα οδηγήσουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού. Ο τρίτος άξονας του προγράμματος είναι ανάπτυξη μηχανισμών στήριξης της επιχειρηματικότητας, μέσω του οποίου στοχεύει στην αναβάθμιση των υποδομών της χώρας, οι οποίοι θα ενισχύσουν την επιχειρηματικότητα. Στον άξονα αυτό περιλαμβάνονται οι στόχοι που αφορούν την ενίσχυση των δομών και υποδομών, οι οποίες συνδέονται άμεσα και έμμεσα με την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Πιο συγκεκριμένα, οι δράσεις που περιλαμβάνονται στο ΕΠΑνΕΚ για την ενίσχυση των ΜμΕ στην Ελλάδα είναι η στήριξη ρευστότητας (για επενδύσεις για στην ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών), η υποστήριξη δράσεων απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες, η αναβάθμιση υποδομών για την εγκατάσταση και λειτουργία σύγχρονων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, η πιστοποίηση γνώσεων, δεξιοτήτων και επαγγελματικών προσόντων εργαζομένων βάσει αναγνωρισμένων προτύπων η απλοποίηση/ αυτοματοποίηση λειτουργικών δραστηριοτήτων μέσω της εισαγωγής ή/και αύξηση της χρήσης ΤΠΕ, η ανάπτυξη εργαστηριακών υποδομών προτυποποίησης και πιστοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών. Επίσης, ενισχύει τις ΜμΕ, ώστε να αναπτύσσονται σε αγορές (περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς) και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας. Ακόμη, παρέχει βοήθεια στην αναζήτηση ευκαιριών σε νέες αγορές του εξωτερικού, μέσω μηχανισμών πληροφόρησης και ενημέρωσης, ενώ αναβαθμίζει την εικόνα των ελληνικών

προϊόντων στο εξωτερικό, μέσα από τον σχεδιασμό πρωτότυπων ελληνικών προϊόντων, την ανάπτυξη έξυπνης εξειδίκευσης, την πιστοποίηση και σήμανση των ελληνικών προϊόντων με υιοθέτηση διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων. Τέλος, παρέχει υπηρεσίες και εργαλεία υποστήριξης και καθοδήγησης των επιχειρήσεων για τη βελτίωση της ικανότητας εξυπηρέτησης υφιστάμενων αγορών και την ανάπτυξη της εξαγωγικής ωριμότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Συμπερασματικά, η στρατηγική «Ευρώπη 2020» παρέχει σημαντική βοήθεια σε χώρες όπως η Ελλάδα, η οποία είναι λιγότερο αναπτυγμένη σε σχέση με άλλες χώρες της ΕΕ. Καθώς, στην Ελλάδα παρατηρείται αρνητική απόκλιση στους τομείς της επιχειρηματικότητας, της προτεραιότητας στις ΜμΕ, στην ανταπόκριση της Δημόσιας Διοίκησης, στις δεξιότητες, την καινοτομία και στη προστασία του περιβάλλοντος από την ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Κινητήριο μοχλό της ελληνικής οικονομίας αποτελούν οι ΜμΕ, έτσι, η ΕΕ δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στη στήριξη των ΜμΕ, κατανοώντας ότι αυτές αποτελούν έναν από τους βασικότερους πυλώνες, τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής, όσο και Εθνικής οικονομίας. Εν κατακλείδι, η επένδυση στην επιχειρηματικότητα σε χώρες, όπως η Ελλάδα, είναι η διέξοδος από την οικονομική κρίση και η ευκαιρία για ανάκαμψη της οικονομίας, καθώς, μέσα από την χρηματοδότηση των ΜμΕ, την έξυπνη εξειδίκευση, τη σωστή ενημέρωση και πληροφόρηση των επιχειρηματιών και την εξασφάλιση ενός επιχειρηματικού περιβάλλοντος υγιούς ανταγωνισμού, επιτυγχάνεται η έξυπνη ανάπτυξη της στρατηγικής «Ευρώπης 2020», η οποία θα ελαττώσει τις διαφορές μεταξύ των χωρών της ΕΕ (Γραμέλης και Πεδιώτη, 2014).

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ΜμΕ στην Ελλάδα, εκτός από την χρηματοδότηση, είναι τα εμπόδια που υπάρχουν για την εκκίνηση μιας νέας επιχείρησης. Η Ελλάδα θεωρείται, ως η χώρα, εντός της ΕΕ, με τους περισσότερους φραγμούς για μια νεοσύστατη επιχείρηση. Τα σημαντικότερα εμπόδια που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επιχειρηματίες στην Ελλάδα, είναι η υψηλή φορολογία, η ψυχολογία της αγοράς, η ανεργία, η κατάσταση με τα ασφαλιστικά ταμεία και η γραφειοκρατία. Η ΕΕ επικεντρώνεται στην επίλυση του ζητήματος της γραφειοκρατίας, διότι σε αυτό τον τομέα παρουσιάζει την μεγαλύτερη απόκλιση από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008). Η πρωτοβουλία «Small Business Act» (SBA) της ΕΕ, προωθεί την επιχειρηματικότητα και δίνει προτεραιότητα στις ΜμΕ, με τη χάραξη πολιτικής και την παραγωγή νομοθεσίας με σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008). Το σημαντικότερο θέμα που επιχειρεί να επιλύσει η

SBA είναι η γραφειοκρατία. Τα κύρια προβλήματα που αναδεικνύονται μέσω της γραφειοκρατίας είναι οι δαιδαλώδεις και χρονοβόρες διαδικασίες αδειοδότησης, η έλλειψη πληροφόρησης και κατεύθυνσης των επιχειρηματιών, καθώς, και η ασάφεια του καθεστώτος χρήσεων γης σε πολλές περιοχές της χώρας (Γραμέλης και Πεδιώτη, 2014).

5.2. ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΜμΕ

Για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα παροτρύνει την επιχειρηματικότητα, θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα στους επιχειρηματίες να λαμβάνουν άμεσα και έγκαιρα τις κατάλληλες πληροφορίες που χρειάζονται. Οι δράσεις που θα πρέπει να ληφθούν είναι η αναθεώρηση των διαδικασιών, που έχουν σχέση με τις επιχειρήσεις, με στόχο την απλοποίηση τους. Ακόμη, μπορούν να δημιουργηθούν Κέντρα Εξυπηρέτησης Επιχειρήσεων, τα οποία θα παρέχουν πληροφορίες και ενημέρωση σχετικά με τα προγράμματα του ΕΣΠΑ, τον Επενδυτικό Νόμο, τις εξαγωγές, την πρόσβαση στην εσωτερική αγορά, τη φορολογία κλπ. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008). Σε δεύτερο στάδιο, θα μπορούσαν να παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και καθοδήγηση στους επιχειρηματίες. Τα τελευταία χρόνια, γίνονται πολλές προσπάθειες δημιουργίας ιστοχώρων και εκδηλώσεων/διοργανώσεων που στοχεύουν στην πληροφόρηση, τη δικτύωση, τη συνεργασία και την παροχή βοήθειας προς τους νέους επιχειρηματίες.

Στο πλαίσιο μιας γενικής προσπάθειας υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έχουν δημιουργηθεί πολλές ιστοσελίδες που παρέχουν πληροφορίες αλλά και ευκαιρίες ανάπτυξης στις νέες επιχειρήσεις. Ένα παράδειγμα που επικεντρώνεται σε αυτόν τον σκοπό, είναι ο διαδικτυακός ιστότοπος “Δίκτυο Επιχειρηματικότητας Δήμου Αθηναίων”, (2015) στον οποίο οι Αθηναίοι επιχειρηματίες μπορούν να ενημερωθούν, να δικτυωθούν, ακόμη και να συνεργαστούν χωρίς κόστος. Το «Εντός Αθηνών» είναι ένας ολοκληρωμένος μηχανισμός που προσφέρει υποστήριξη μέσα από μια σειρά δράσεων, χωρίς κόστος για τις επιχειρήσεις, εφαρμόζοντας σύγχρονες μεθόδους συμβουλευτικής, με στόχο την ενίσχυση της λειτουργίας της επιχείρησης και της υποστήριξης της για την ανάκαμψη από τις συνέπειες της κρίσης, ενώ αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της ώστε να επιτύχει να αναπτύξει μια βιώσιμη και ανταγωνιστική εξωστρεφή επιχειρηματικότητα. Τέλος, παρέχεται εξατομικευμένη συμβουλευτική υποστήριξη στις επιχειρήσεις, προκειμένου να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητά τους, έτσι ώστε να ενισχυθεί και η τοπική οικονομία και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής.

Το «Εντός Αθηνών» είναι ένας μηχανισμός που απευθύνεται αποκλειστικά στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον Δήμο Αθηναίων, καθώς μέσα από τη δράση αυτή, σχεδιάζονται και θα ενεργοποιηθούν επιχειρηματικές διαδρομές στο Δήμο της Αθήνας. Επιπροσθέτως, υπάρχουν πάρα πολλές ιστοσελίδες που αναφέρονται στην νεοφυή επιχειρηματικότητα και παρέχουν συμβουλές και στήριξη στους επιχειρηματίες. Πολλές ιστοσελίδες παρουσιάζουν συνεντεύξεις από πετυχημένους Έλληνες και ξένους επιχειρηματίες, ώστε να παρακινήσουν τους νέους να ασχοληθούν με την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Επίσης, οι ιστοσελίδες απευθύνονται, τόσο σε νέους επιχειρηματίες που φιλοδοξούν να ανοίξουν μια επιχείρηση, όσο και σε άτομα που διατηρούν κάποια επιχείρηση. Τα θέματα που αφορούν τους εν δυνάμει επιχειρηματίες είναι συμβουλές για τα πρώτα βήματα μιας επιχείρησης, πώς να δημιουργήσουν το σωστό επιχειρηματικό πλάνο που θα τους αποφέρει κέρδη, συμβουλές για την παρουσίαση της ιδέας τους σε πιθανούς επενδυτές. Τέλος, οι ιστοσελίδες προσπαθούν να εμπνεύσουν και να βοηθήσουν έμπρακτα τους νέους να πιστέψουν στις ιδέες τους, να καλλιεργήσουν την καινοτομία και να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση. Από την άλλη, τα θέματα που αφορούν τα άτομα που ήδη έχουν επιχείρηση είναι η δικτύωση και η συνεργασία, η αναζήτηση χρηματοδότησης, η πληροφόρηση για προγράμματα της ΕΕ που αφορούν την επιχείρησή τους, ενημέρωση για τα επιχειρηματικά νέα του κλάδου που δραστηριοποιούνται και για προγράμματα επιδότησης από την κυβέρνηση.

Παρακάτω παρουσιάζονται μερικές από τις δημοφιλέστερες σε επισκεψιμότητα ελληνικές ιστοσελίδες που ανήκουν στην κατηγορία επιχειρηματικότητα. Ιστοσελίδες όπως το Επιχειρώ, Greek-Sites.gr, Startupper, Greek Press και το Business News, φιλοξενούν άρθρα σχετικά με την επιχειρηματικότητα και έχουν τη μορφή ηλεκτρονική εφημερίδας, ενημερώνοντας τους επιχειρηματίες για την οικονομία, τις αγορές, τις επιχειρήσεις και τους κλάδους στην ελληνική και διεθνή οικονομία, την πολιτική, το χρηματιστήριο, τις τεχνολογικές εξελίξεις, τις επενδύσεις κτλ. Αντιθέτως, στην κατηγορία που απευθύνονται αποκλειστικά σε νέους επιχειρηματίες και διαθέτουν συμβουλευτικό χαρακτήρα, ανήκουν οι ιστοσελίδες Startup.gr, Startup Greece. Σε αυτές τις ιστοσελίδες παρέχεται κάθε πληροφορία που χρειάζεται ένας νέος επιχειρηματίας για να ξεκινήσει την επιχείρησή του στην Ελλάδα, όπως έρευνες για τον κλάδο που επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί, πηγές χρηματοδότησης, κίνητρα για την ενασχόληση με την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, ενώ ταυτόχρονα τους εισάγει στην ελληνική πραγματικότητα των επιχειρήσεων, δίνοντας την ευκαιρία στους νέους να δικτυωθούν και να διδαχθούν από έμπειρους επιχειρηματίες. Επίσης, η ιστοσελίδα

Learning Evolution, εκτός από συμβουλές στους νέους επιχειρηματίες, παρέχει εκπαίδευση σε θέματα marketing, πωλήσεων, επιχειρηματικότητας, κ.α., μέσα από σεμινάρια. Τέλος, η ιστοσελίδα Agrotica News.gr περιέχει αποκλειστικά θέματα για το χώρο της πρωτογενούς παραγωγής, προτείνοντας άρθρα που αφορούν τη γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία, ενώ δίνει συμβουλές για τα νέα προγράμματα, τις επιδοτήσεις και ενημερώνει για φορολογικά θέματα, ώστε να γίνεται βέλτιστη διαχείριση της επιχείρησης.

Τα τελευταία χρόνια, λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα διάφορες εκδηλώσεις που στοχεύουν στην παρότρυνση των νέων να ασχοληθούν με την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Αυτού του είδους εκδηλώσεων-διαγωνισμών έχουν μεν συμβουλευτικό χαρακτήρα προς τους νέους επιχειρηματίες, αλλά ταυτόχρονα προσφέρουν την ευκαιρία για άμεση χρηματοδότηση από επενδυτές. Τέτοιου είδους εκδηλώσεις γίνονται σε πολλές μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, ώστε να δίνεται η δυνατότητα στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να τις παρακολουθήσει. Ο πιο γνωστός διαγωνισμός-εκδήλωση που γίνεται στην χώρα μας και προσελκύει πολλούς νέους, είναι το Startup-Weekend. Η συγκεκριμένη εκδήλωση διοργανώνεται ετησίως στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στο Βόλο και τη Λάρισα. Τα Startup-Weekend έχουν λάβει τεράστιες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια και πραγματοποιούνται σε πάνω από 100 χώρες, δημιουργώντας έτσι μια παγκόσμια κοινότητα που προάγει την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία.

Πιο αναλυτικά, το Startup Weekend είναι ένα γεγονός που πραγματοποιείται σε 54 ώρες. Στον διαγωνισμό μπορεί να λάβει μέρος ο οποιοσδήποτε φιλοδοξεί να ξεκινήσει μια νέα επιχείρηση ή θέλει να παρουσιάσει την επιχειρηματική του ιδέα. Την πρώτη μέρα του διαγωνισμού σχηματίζονται οι ομάδες που θα δουλέψουν στην ιδέα που θέλουν να υλοποιήσουν. Έχουν στη διάθεση τους 54 ώρες για να αναπτύξουν το επιχειρηματικό τους πλάνο και την τελευταία μέρα να το παρουσιάσουν στους υποψήφιους επενδυτές. Καθόλη τη διάρκεια της διοργάνωσης, οι επενδυτές έχουν άμεση επαφή με τους διαγωνιζόμενους και παρακολουθούν την εξέλιξη της κάθε επιχειρηματικής ιδέας. Παράλληλα, κάθε υποψήφιος επενδυτής έχει και το ρόλο του μέντορα και μπορεί να συμβουλευεί και να κάνει προτάσεις για την υλοποίηση κάθε ιδέας. Στο τέλος του διαγωνισμού, κάθε ομάδα παρουσιάζει μέσα σε λίγα λεπτά την ιδέα και το επιχειρηματικό πλάνο στους υποψήφιους επενδυτές, στοχεύοντας στη χρηματοδότηση για την υλοποίηση της ιδέας. Τότε, γίνεται ψηφοφορία για την ανάδειξη της καλύτερης ιδέας, η οποία κερδίζει άμεση χρηματοδότηση, ενώ παράλληλα, οι επενδυτές μπορούν να επενδύσουν σε όποια ομάδα θέλουν ανεξαρτήτως αν κέρδισε το βραβείο δημοφιλέστερης ιδέας ή όχι.

6. ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στο πλαίσιο της εργασίας εκπονήθηκε μια πιλοτική πρωτογενής έρευνα στο Νομό Μαγνησίας, στην οποία καταγράφονται οι απόψεις φορέων που εμπλέκονται με τη διαδικασία του επιχειρείν. Οι συνεντευξιαζόμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικές με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» και το σχέδιο δράσης της Ένωσης για την πρόωθηση της επιχειρηματικότητας και την παροχή στήριξης προς της ΜμΕ. Οι υπόλοιπες ερωτήσεις αφορούν τις δυνατότητες χρηματοδότησης από το ΕΣΠΑ και αν είναι ευχαριστημένοι από τη λειτουργία του προγράμματος. Επίσης, αν υπάρχουν άλλοι τρόποι χρηματοδότησης ή υποστήριξης των επιχειρήσεων, όπως για παράδειγμα το Δίκτυο Επιχειρηματικότητας Δήμου Αθηναίων, καθώς και από πού λαμβάνουν συνήθως οι επιχειρήσεις την απαραίτητη πληροφόρηση για την εύρυθμη λειτουργία τους. Λόγω του περιορισμένου χρόνου δεν ήταν δυνατή μια εκτενής έρευνα και οι συνεντεύξεις περιορίστηκαν στους εξής φορείς, στον Εμπορικό Σύλλογο Βόλου, το Επιμελητήριο Μαγνησίας, το Δήμο Βόλου και την Ένωση Ξενοδόχων Ν. Μαγνησίας.

Η πρώτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στα κεντρικά γραφεία της Ένωσης Ξενοδόχων, με τη γραμματέα Τοπάλη Χρύσα, η οποία τόνισε ότι, οι δυνατότητες χρηματοδότησης των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων από τα προγράμματα του ΕΣΠΑ είναι περιορισμένες, καθώς δεν είναι ικανές να συναντήσουν τις απαιτήσεις και τα πλαφόν που θέτει η ΕΕ. Επομένως, οι πιο μικρές ξενοδοχειακές μονάδες δεν λαμβάνουν την απαραίτητη υποστήριξη από την ΕΕ. Επίσης, ανέφερε ότι η Ένωση Ξενοδόχων παρέχει μόνο ενημέρωση προς τους επιχειρηματίες και όχι κάποια συμβουλευτική υποστήριξη, ενώ οι ξενοδόχοι μπορούν να λαμβάνουν πληροφόρηση και καθημερινή ενημέρωση για χρηματοδοτήσεις και άλλα θέματα που αφορούν το κλάδο τους από ιστοσελίδες, όπως το Money-tourism.gr και Tornos News.

Η δεύτερη συνεντευξιαζόμενη ήταν η Ρηγούλια Κατερίνα, υπεύθυνη στο Τμήμα Επικοινωνίας, Δημοσίων και Διεθνών Σχέσεων του Δήμου Βόλου, η οποία γνώριζε επαρκώς για τη στρατηγική «Ε2020» και τις δυνατότητες χρηματοδότησης από το ΕΣΠΑ και ανέφερε το πρόγραμμα LEADER το οποίο χρηματοδοτεί επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, εναλλακτικού τουρισμού, τουριστικά γραφεία κ.α στην Ελλάδα, καλύπτοντας δαπάνες κτιριακών εγκαταστάσεων, δαπάνες αγοράς λοιπού εξοπλισμού απαραίτητου για τη λειτουργία της επιχείρησης κ.α.. Ακόμη, πρόσθεσε πως τα ξενοδοχεία του Βόλου δύσκολα λαμβάνουν χρηματοδότηση λόγω των υψηλών προϋποθέσεων επιλεξιμότητας που έχει θέσει η Ένωση. Όσον αφορά την ενημέρωση για προγράμματα χρηματοδότησης, για τους

επιχειρηματίες ξενοδοχειακών μονάδων υπάρχει ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρηματιών (Σ.Ε.Τ.Ε.), ο οποίος ενημερώνει για θέματα σχετικά με τον τουρισμό και την επιχειρηματικότητα. Τέλος, τόνισε ότι σημαντικό ρόλο στην οικονομία του Βόλου παίζει ο τουρισμός, πιο συγκεκριμένα ο Δήμος Βόλου σε συνεργασία με την Ένωση Ξενοδόχων διοργανώνει τουριστικές εκθέσεις στις οποίες οι επιχειρηματίες μπορούν να διαφημιστούν. Έτσι, παρέχεται η δυνατότητα σε μικρές επιχειρήσεις να προβληθούν στο καταναλωτικό κοινό και σε νέους επιχειρηματίες να διαφημιστούν στα περίπτερα της έκθεσης να διανείμουν φυλλάδια και να έρθουν σε επαφή με τουριστικούς πράκτορες και άλλους επιχειρηματίες. Επίσης, γίνονται διάφοροι διαγωνισμοί, στους οποίους προβάλλονται τα καλύτερα ξενοδοχεία σύμφωνα με τις ψήφους και τις κριτικές. Ενώ, παράλληλα ο Δήμος χρηματοδοτεί ταξίδια (fundtrips), στα οποία προσκαλούνται γνωστοί ταξιδιωτικοί δημοσιογράφοι με τα έξοδα τους καλυμμένα, ώστε να έρθουν σε επαφή με τους επιχειρηματίες και τις ξενοδοχειακές μονάδες, για να γράψουν καλές κριτικές διαφημίζοντας, τόσο τους επιχειρηματίες, όσο και την πόλη του Βόλου. Εξαιρετικά σημαντικό είναι, παράλληλα, το γεγονός ότι, ο Βόλος παρουσιάζει δυναμική και κερδίζει διαρκώς έδαφος, προσελκύοντας ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον των ξένων επισκεπτών.

Στη συνέχεια από το Επιμελητήριο Μαγνησίας, παραχώρησε συνέντευξη ο Παναγόπουλος Φανούριος, Ειδικός Σύμβουλος Επιμελητηρίου, ο οποίος διευκρίνισε ότι, το Επιμελητήριο παρέχει πληροφόρηση στους επιχειρηματίες που το επιθυμούν, αναφορικά με το αν η επιχείρησή τους είναι επιλέξιμη από κάποιο πρόγραμμα ΕΣΠΑ και παράλληλα ενημερώνει για τα οικονομικά στοιχεία που πρέπει να παρουσιάσει η επιχείρησή, ώστε να ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα. Όμως, τόνισε ότι, δεν παρέχεται στους επιχειρηματίες συμβουλευτική υποστήριξη από το ίδιο το Επιμελητήριο, ενώ πρόσθεσε πως, η πλειονότητα των επιχειρηματιών δεν αναζητά ενημέρωση από το Επιμελητήριο, αλλά κυρίως από εναλλακτικές πηγές. Στη συνέχεια της συνέντευξης, αναφέρθηκε το πρόγραμμα JEREMIE, το οποίο είναι ένας εναλλακτικός τρόπος ενίσχυσης των ΜμΕ όλων των κλάδων, μέσω Κεφαλαίων Κίνησης ή και Επενδυτικών Δανείων, όπου, το 50% του δανείου που προέρχεται από πόρους του ΕΣΠΑ είναι άτοκο. Όσον αφορά, τις δυνατότητες χρηματοδότησης των ΜμΕ από τα προγράμματα ΕΣΠΑ, τόνισε ότι, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις σχεδόν εξαιρούνται καθώς δεν είναι δυνατόν να πληρούν τα κριτήρια που τίθενται από την ΕΕ. Τέλος, υποστήριξε ότι, η Ένωση θα πρέπει να διευκολύνει ακόμα περισσότερο τις ΜμΕ και να μειώσει τα όρια επιλεξιμότητας, ενώ για τα προγράμματα του ΕΣΠΑ να είναι πιο στοχευμένα, έμπιστα και χωρίς καθυστερήσεις στις εκταμιεύσεις.

Η τελευταία συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με τον Μαγαλιό Κωνσταντίνο, Γενικό Γραμματέα του Εμπορικού Συλλόγου Βόλου, ο οποίος σαν επιχειρηματίας ανέφερε ότι στο παρελθόν έχει λάβει χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ για την επιχείρησή του, αξιοποιώντας την για την ανακαίνιση των κτιριακών εγκαταστάσεων (ενεργειακά κουφώματα) και την αγορά μηχανημάτων και εξοπλισμού. Επίσης, ανέφερε πως είναι αρκετά δύσκολο για μια μικρή επιχείρηση να λάβει χρηματοδότηση και πως οι επιχειρήσεις με ληξιπρόθεσμες οφειλές οδηγούνται στην έξοδο από την αγορά, καθώς δεν τους παρέχεται βοήθεια από την Ένωση. Στη συνέχεια, επισήμανε ότι η κύρια πηγή πληροφόρησης των επιχειρηματιών είναι οι λογιστές και οι φοροτεχνικοί, καθώς τους εμπιστεύονται περισσότερο οι επιχειρηματίες, ενώ, για τον Εμπορικό Σύλλογο, πρόσθεσε πως παρέχει μόνο ενημέρωση για τα προγράμματα χρηματοδότησης που επιδοτούνται από την ΕΕ. Τέλος, ανέφερε ότι οι επιχειρηματίες του Βόλου μπορούν να λάβουν συμβουλευτική υποστήριξη, μέσω σεμιναρίων που πραγματοποιούνται σε συνεργασία του Εμπορικού Συλλόγου με διάφορα Κέντρα Επαγγελματική Κατάρτισής (ΚΕΚ). Σε αυτά τα σεμινάρια οι επιχειρηματίες έχουν την ευκαιρία να ενημερωθούν και να εκπαιδευτούν σε τεχνικές πώλησεις, μάρκετινγκ, στο πως στήνεται μια επιχείρηση κ.α.. Ενώ, πρόσθεσε πως πρόσφατα έγιναν σεμινάρια διαχείρισης και επιβίωσης μιας επιχείρησης μέσα στην κρίση. Άλλη πηγή πληροφόρησης και εξειδίκευσης των επιχειρηματιών, προσφέρουν τα δωρεάν σεμινάρια που πραγματοποιούνται από το Κέντρο Ανάπτυξης Ελληνικού Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας (Κ.Α.ΕΛ.Ε.). Η συχνότητα της διοργάνωσης τέτοιων σεμιναρίων έχει ελλαττωθεί πολύ τα τελευταία χρόνια λόγω έλλειψης χρηματοδότησης.

Συμπερασματικά, όλοι οι συνεντευξιζόμενοι ήταν πρόθυμοι και συνεργάσιμοι, απαντώντας με σαφήνεια σε όλες τις ερωτήσεις. Τα εμπόδια για την πραγματοποίηση της έρευνας ήταν η δυσκολία να έρθω σε επαφή με τους φορείς, είτε προσωπικά, είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Αυτό οφείλεται κυρίως στο περιορισμένο χρονικό περιθώριο που είχα και στην περίοδο των θερινών διακοπών που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, καθώς πολλοί από τους φορείς που επικοινωνήσα ήταν εκτός πόλης. Εν κατακλείδι, το συμπέρασμα που εξάγεται από την επαφή με τους φορείς που εμπλέκονται με την επιχειρηματικότητα, είναι η δυσκολία των μικρομεσαίων και κυρίως των πολύ μικρών επιχειρήσεων να λάβουν χρηματοδότηση, λόγω των υψηλών απαιτήσεων της ΕΕ. Ενώ, όλοι οι συνεντευξιζόμενοι πιστεύουν, πως η οικονομική κρίση θα συνεχίσει να πλήττει την ελληνική αγορά, καθώς το ελληνικό κράτος δεν είναι σε θέση να αναζωογονήσει την επιχειρηματικότητα, να δημιουργήσει ένα περιβάλλον φιλικό και ασφαλές προς τους επιχειρηματίες, να εκπαιδεύσει

και να παρακινήσει τους νέους να καινοτομήσουν και να δημιουργήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιχειρηματικότητα είναι ο παραγωγικός συντελεστής που συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη μιας οικονομίας. Οι διεθνείς οργανισμοί δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στον αντίκτυπο της επιχειρηματικότητας στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία, ως εκ τούτου, η ανάπτυξη τους εξαρτάται από την καλλιέργεια της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας. Τις τελευταίες δεκαετίες, η επιχειρηματικότητα έχει αναδειχθεί σε μία από τις κορυφαίες έννοιες στον τομέα των επιχειρήσεων, καθώς ορίζεται ως η ικανότητα για καινοτομία και δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών, εμπεριέχοντας, ταυτόχρονα, και το στοιχείο του κινδύνου. Οι επιχειρηματίες θεωρούνται ως οι κύριοι παράγοντες της παραγωγής στην οικονομία και δρουν εκμεταλλευόμενοι τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται, δημιουργώντας, παράλληλα, τα θεμέλια για την ανάπτυξη της οικονομίας στην οποία δραστηριοποιούνται. Οι αλλαγές στη παγκόσμια οικονομία και η τεχνολογική εξέλιξη, συντέλεσαν στην ραγδαία αύξηση των μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες αποτελούν την κινητήρια δύναμη ανάπτυξης και καινοτομίας σε όλες τις οικονομίες.

Οι ΜμΕ αποτελούν τον πυλώνα της Ευρωπαϊκής οικονομίας, κατά συνέπεια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί να τις στηρίξει και να τις ενισχύσει, ώστε να ενισχυθεί η ζώνη του ευρώ. Προτεραιότητα της Ένωσης είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικού προς τους επιχειρηματίες, το οποίο θα προάγει την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Αυτό αντικατοπτρίζεται στο πλήθος, τόσο των ευρωπαϊκών, όσο και των εθνικών πρωτοβουλιών που έχουν αναληφθεί για την ενίσχυσή των ΜμΕ. Επιπροσθέτως, οι αρχές και το πλαίσιο σχεδιασμού, στα οποία οικοδομήθηκε η ΕΕ, φανερώνουν μέσα από τα στάδια ολοκλήρωσης της, την δημιουργία μια ανοικτής οικονομίας χωρίς εμπόδια, που προωθεί την επιχειρηματικότητα και δημιουργεί ένα περιβάλλον ασφάλειας για τα κράτη μέλη της. Τα οφέλη της ανοικτής οικονομίας της ΕΕ αντανακλώνται στη βελτίωση της παραγωγικότητας και των καινοτομιών των επιχειρήσεων, καθώς πλέον υπάρχει πρόσβαση σε μεγαλύτερες αγορές και επωφελείται η εξειδίκευση, ενώ ο αυξημένος ανταγωνισμός οδηγεί σε βελτίωση της παραγωγικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων και επέρχεται οικονομική διαφάνεια που επωφελεί τις ΜμΕ.

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, της πληροφορίας και της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας, η Ένωση πρέπει να κινηθεί προς την κοινωνία της γνώσης, ώστε να ανταπεξέλθει και να δημιουργήσει μια ανταγωνιστική και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκε από την Ένωση η στρατηγική «Ευρώπη 2020», η οποία έχει ως στόχο την ανάκαμψη από την οικονομική κρίση και τη δημιουργία των συνθηκών για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Αυτές οι τρεις αλληλοσυμπληρούμενες προτεραιότητες θα βοηθήσουν την ΕΕ και τα κράτη μέλη της να επιτύχουν υψηλά επίπεδα απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής. Η έξυπνη ανάπτυξη στοχεύει στην ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας, ενώ, η βιώσιμη ανάπτυξη αναλαμβάνει την υλοποίηση της οικονομίας που βασίζεται στην αποτελεσματική, βιώσιμη και ανταγωνιστική χρήση των υφιστάμενων πόρων. Η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς συνεπάγεται την ανάπτυξη της γνώσης των πολιτών, την πλήρη απασχόληση του εργατικού δυναμικού, την ανάπτυξη ικανοτήτων, τη μείωση της φτώχειας, κ.λπ.. Το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την επίτευξη των προτεραιοτήτων της «Ευρώπη 2020» και την τόνωση της επιχειρηματικότητας βασίζεται στους εξής πυλώνες, την ανάπτυξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, τη δημιουργία του κατάλληλου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, τη δημιουργία προτύπων προς μίμηση και την προσέγγιση ειδικών ομάδων.

Η ΕΕ δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην οικονομική και κοινωνική συνοχή των κρατών μελών, ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής 2014-2020, υλοποιούνται έργα σε όλη την Ευρώπη τα οποία χρηματοδοτούνται από τα τρία μεγάλα ταμεία της ΕΕ, προωθώντας μια πιο ισορροπημένη και βιώσιμη χωρική ανάπτυξη. Όσον αφορά την Ελλάδα, η στρατηγική ανάπτυξης καθορίζεται από το ΕΣΠΑ 2014-2020, σκοπός του οποίου είναι η επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας με την ενίσχυση της ποιοτικής επιχειρηματικότητας και την επένδυση στην καινοτομία. Το μέσο για την επίτευξη αυτών των στόχων, είναι το ΕΠΑνΕΚ, το οποίο απευθύνεται κυρίως στις ΜμΕ της Ελλάδας, που αποτελούν την πλειονότητα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη χώρα. Το ΕΠΑνΕΚ επενδύει σε ένα μοντέλο ανάπτυξης, που στηρίζεται στην έξυπνη εξειδίκευση, στις υγιείς επενδύσεις και στην εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας. Προτεραιότητα του προγράμματος είναι η οικοδόμηση ενός επιχειρηματικού περιβάλλοντος, που θα διευκολύνει τις επιχειρήσεις να εντοπίσουν και να αξιοποιήσουν τις νέες ευκαιρίες ανάπτυξης, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας και προωθώντας, παράλληλα, την έξυπνη εξειδίκευση, ώστε να αναδειχθούν τα χαρακτηριστικά που δημιουργούν βιώσιμα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα παροτρύνει την επιχειρηματικότητα και κυρίως, τη καινοτομία

επιχειρηματικότητα, παρέχεται στήριξη στις ΜμΕ μέσω άλλων ενεργειών. Τέτοιες ενέργειες στοχεύουν στην πληροφόρηση, τη δικτύωση, τη συνεργασία, τη χρηματοδότηση και την παροχή βοήθειας προς τους νέους επιχειρηματίες. Η παρούσα εργασία αποτελεί μια σε βάθος βιβλιογραφική ανασκόπηση της έννοιας της επιχειρηματικότητας και αναλύει την πολιτική επιχειρηματικότητας της ΕΕ, στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Παράλληλα, εκπονήθηκε μια πιλοτική πρωτογενής έρευνα στη πόλη του Βόλου, όπου καταγράφονται οι απόψεις ορισμένων φορέων σχετικούς με το επιχειρείν. Οι συνεντεύξεις ήταν προσωπικές με υψηλόβαθμα στελέχη των φορέων, διάρκειας κατά μέσο όρο 15 λεπτών και πραγματοποιήθηκαν στο χώρο εργασίας των συνεντευξιζόμενων. Λόγω του περιορισμένου χρόνου δεν ήταν δυνατή μια εκτενής έρευνα και οι συνεντεύξεις περιορίστηκαν στους εξής φορείς στον Εμπορικό Σύλλογο Βόλου, το Επιμελητήριο Μαγνησίας, το Δήμο Βόλου και την Ένωση Ξενοδόχων Ν. Μαγνησίας. Συμπερασματικά, όλοι οι συνεντευξιζόμενοι συμφώνησαν ότι είναι δύσκολο οι μικρομεσαίες και κυρίως οι πολύ μικρές επιχειρήσεις να λάβουν χρηματοδότηση και να αναπτυχθούν, ταυτόχρονα, υποστήριξαν ότι η οικονομική κρίση θα συνεχίσει να πλήττει την ελληνική αγορά, καθώς δεν υπάρχει το κατάλληλο περιβάλλον που θα δημιουργήσει τη σταθερότητα και την ασφάλεια στους επιχειρηματίες να επενδύσουν. Όσον αφορά, τη νεοφυή επιχειρηματικότητα και τους νέους, θεωρούν πως δεν παρέχεται η κατάλληλη εκπαίδευση και παρότρυνση ώστε να ασχοληθούν με την επιχειρηματικότητα. Τα συμπεράσματα της έρευνας είναι ενδεικτικά και δεν οδηγούν σε κάποιο συμπέρασμα, απλά προσφέρουν μια γενική εικόνα των απόψεων του επιχειρηματικού κόσμου και των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στη σημερινή εποχή. Ως εκ τούτου, η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος είναι αναγκαία για την εξαγωγή συμπερασμάτων, καθώς αποτελεί ένα πεδίο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Γκαγκάτσιος Ι. (2008), Καινοτομία-Επιχειρηματικότητα-Επιχειρήσεις, Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Π του ΥΠ.Ε.Π.Θ

Γραμέλης Β. και Πεδιώτη Λ. (2014) 'Ανάπτυξη για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα, Κείμενο Πολιτικής' Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: *Δημιουργική ομάδα ΣΥΝΘΕΣΗ*, Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία: Αφοί Π. Βουλγαρίδη Ο.Ε.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2008) 'Προτεραιότητα στις μικρές επιχειρήσεις, Μια «Small Business Act» για την Ευρώπη', *Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών*, COM, **394** τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), 'Σύσταση της Επιτροπής σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων', *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, **124/36**

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010α) 'ΕΥΡΩΠΗ 2020 Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη', *Ανακοίνωση της Επιτροπής*, Βρυξέλλες, COM 2020 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010β) 'Σύσταση του Συμβουλίου, σχετικά με τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και της Ένωσης, Μέρος Ι των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών για την Ευρώπη 2020', *Βρυξέλλες*, SEC **488** τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010γ) 'Απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών, Μέρος II των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών για την Ευρώπη 2020', *Βρυξέλλες*, SEC **193** τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011) 'Σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση', *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή*, Βρυξέλλες, COM **870** τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012α) 'Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υποστήριξη των ΜΜΕ' *Επισκόπηση των κύριων ευκαιριών χρηματοδότησης που είναι διαθέσιμες για τις Ευρωπαϊκές ΜμΕ*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012β) 'Πρόγραμμα Δράσης για την Επιχειρηματικότητα 2020, επιστροφή του επιχειρηματικού πνεύματος στην Ευρώπη', *Ανακοίνωση της Επιτροπής*, COM 795 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014) 'Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία», ΕΣΠΑ 2014 - 2020', *Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού*

Φερόνας Α. (2013) 'Η Κοινωνική Διάσταση της «Ευρώπης 2020»: Ρητορική και Πραγματικότητα', *Κοινωνική Πολιτική*, τεύχος 1

Antonescu D. (2015) 'Territorial Pact in context of Europe 2020', *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (188), σελ. 282 – 289

Brandstätter H. (1997) 'Becoming an entrepreneur- a question of personality structure?', *Journal of Economic Psychology*, (18), σελ. 157-177

Carree M.A. και Thurik A.R. (2002) 'The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth', *International Handbook of Entrepreneurship Research*, edited by Acs Z threads', *Human Resource Management Review*, (13), σελ. 303–327

Castaño M.-S., Méndez M-T. και Galindo M-A. (2015) 'The effect of social, cultural, and economic factors on entrepreneurship', *Journal of Business Research*, (68), σελ. 1496–1500

Commission Of The European Communities (2008) 'Regions 2020 An Assessment Of Future Challenges For EU Regions', *Commission Staff Working Document*, Brussels

Dejardin M. (2000) 'Entrepreneurship and economic growth: an obvious conjunction?', *Institute for Development Strategies*, σελ. xxx-xxx

Dracea M. V., Dobre R. και Cirstea C. A. (2014) 'Research and Development - a Key Component of the Europe 2020 Strategys', *Procedia Economics and Finance*, (16), σελ. 234 – 238

European Commission (2005), 'The new SME definition, User guide and model declaration', *Enterprise and industry publications*

Kedaitis V. και Kedaitiene A. (2014) 'External dimension of the Europe 2020 strategy', *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (110), σελ. 700 – 709

Landström H., Harirchi G. και Åström F. (2012) 'Entrepreneurship: Exploring the knowledge base', *Research Policy*, (41m), σελ. 1154– 1181

Schoukens P., Becker E. και Smets J. B. (2015) 'Fighting social exclusion under the Europe 2020 strategy: Which legal nature for social inclusion recommendations?' *International Comparative Jurisprudence*, (1), σελ. 11–23

Stefanescu D. and On A. (2012) 'Entrepreneurship and sustainable development in European countries before and during the international crisis' *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (58) σελ. 889 – 898

Thai M.T.T. και Turkina E. (2014) 'Macro-level determinants of formal entrepreneurship versus informal entrepreneurship', *Journal of Business Venturing*, (29), σελ.490–510

Tiago T., Faria S., Couto J. και Tiago F. (2015) 'Fostering innovation by promoting entrepreneurship: from education to intention', *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (175), σελ. 154 – 161

United Nations (2005), 'Entrepreneurship and economic development: the empretec showcase', *United Nations Conference on Trade and Development*, Geneva

Uslu Y. D., Hancioğlu Y. και Dem E. (2015) 'Applicability to Green Entrepreneurship in Turkey: A Situation Analysis', *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (195), σελ. 1238 – 1245

Walter S.G. και Block J.H. (2015) 'Outcomes of entrepreneurship education: An institutional perspective', *Journal of Business Venturing* xxx–xxx

Wennekers S. και Thurik R. (1999) 'Linking Entrepreneurship and Economic Growth', *Small Business Economics*, (13), σελ. 27–55

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δαλαμάγκας Α. Β. (2010) 'Εισαγωγή στη δημόσια οικονομική', Εκδόσεις Κριτική

Καραγιώργος Θ. (XX) 'Λογιστική Εταιριών και Φορολογία Εισοδήματος', Εκδόσεις ΑΦΟΙ Θ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΥ Ο.Ε

Ανδρικοπούλου - Κανκαλά Ε. (1995), "Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από την συνθήκη της Ρώμης ως το Maastricht", Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δίκτυο Επιχειρηματικότητας Δήμου Αθηναίων (c2015)

<http://entosathinon.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 9/9/2016)

Δομή ισότητας ΕΣΕΕ (c2007-2013)

<http://www.isotita.esee.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 31/8/2016)

Επιχειρώ (c2016)

<http://www.epixeiro.gr/>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

ΕΣΠΑ 2014-2020 ανάπτυξη-εργασία-αλληλεγγύη (c2014-2020)

www.espa.gr

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

ΕΥ για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία, (c2013)

<http://www.keko.gr/>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 20/8/2016)

Agrotica News.gr (c2014)

<http://www.agroticanews.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 1/9/2016)

Business News (c2016)

<http://www.businessnews.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

European Commission (2016α), *A Deeper and Fairer Economic and Monetary Union*

http://ec.europa.eu/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union_en

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

European Commission (2016β), *Europe 2020 in a nutshell*

http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_en.htm

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

European Union (c2016)

<http://europa.eu>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

Greek Press Η ενημέρωση με ένα click (c2015)

<http://www.greekpress.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 11/9/2016)

Greek-Sites.gr Κατάλογος Ελληνικών Ιστοσελίδων (c2016), *dealnews.gr*

<http://www.greek-sites.gr/istoselides/dealnews-gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

Learning Evolution (c2014)

<http://www.learningevolution.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

Money-tourism.gr (c2016)

<http://money-tourism.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 11/9/2016)

Startup.gr Επιχειρηματικότητα, Τεχνολογία, Ανάπτυξη (c2016)

<http://www.startup.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 1/9/2016)

Startup Greece (c2007-2013)

<http://www.startupgreece.gov.gr/el>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 11/9/2016)

Startupper (c2014)

<http://startupper.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)

Tornos News (c2016)

<http://www.tornosnews.gr>

(Τελευταία ημερομηνία πρόσβασης 17/9/2016)